СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

27 (1261), 11—17 липня 2024

Як зберегти культурну спадщину

4 липня в межах дводенної міжнародної конференції "Захист культурної спадщини та протидія культурному стиранню у збройному конфлікті: нові виклики та досвід України" відбулась пленарна сесія, присвячена захисту культурної спадщини України та протидії культурному стиранню під час збройного конфлікту.

Захист культурної спадщини – це не лише збереження пам'яток минулого, але й важливий фактор збереження національної ідентичності та самобутності українців. Знищення культурних цінностей росією є воєнним злочином та грубим порушенням міжнародного права. Про наміри ворога стерти ідентичність українців свідчать численні дані про втрати культурної спадщини та інфраструктури України.

"*Міністерство культури та інформаційної політики України продовжує фіксувати втрати. Ми збираємо інформацію не тільки про пам'ятки культурної спадщини, а й про об'єкти культурної інфраструктури, які зазнали пошкоджень чи руйнувань через російську агресію. Станом на червень цього року від початку повномасштабного вторгнення росіяни знищили або пошкодили у 18 областях країни 1080 об'єктів культурної спадщини. З них: національного значення – 121 та місцевого значення – 879, а також 80 щойно виявлених пам'яток. Пошкоджено 2003 культурні центри. Понад 4000 закладів культури перестали працювати. Це понад 10% від загальної кількості. Маємо відновлювати все це, змінювати підходи до надання культурних послуг, аби люди поверталися у свої міста та мали можливість культурного відпочинку, творчого духовного наповнення та мистецького дозвілля*", – повідомила заступниця Міністра культури та інформаційної політики України **Анастасія Бондар.**

Вона також зазначила, що найбільше пошкоджено клубних закладів, а це питання надання культурних послуг.

"*Чому культурній спадщині приділяється така увага в межах розслідувань, які ми робимо? Основна велика справа – це справа, в межах якої ми хочемо побачити, чи є щось спільне у всіх 131 тисячі злочинів, які були вчинені з моменту повномасштабного вторгнення. Що їх об'єднує? І одна з основних гіпотез, які ми тестуємо та перевіряємо, — це власне те, що все це об'єднується словом геноцид. Це злочин, який полягає у знищенні певної групи. Ми вважаємо, що росіяни хочуть знищити українців як окрему націю. Тобто тут не йдеться про те, що вони хочуть фізично знищити всіх українців. Вони хочуть, щоб українська нація перестала існувати, щоб українці визнали, що вони помилилися, що вони є частиною братнього російського народу і, власне, ніяких відмінностей не існує. Вони намагаються знищити носіїв української ідентичності, людей, наших представників культури, громадянського суспільства, діячів мистецтв, які говорять про те, що ми відмінні. І саме по них наноситься основний удар. І саме в цьому контексті культурна спадщина є критично важливою для ворога. Саме тому він свідомо наносить удари по музеях, по різних об'єктах культурної спадщини*", – акцентував начальник Департаменту протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, Офісу Генпрокурора **Юрій Бєлоусов.**

За даними Голови бюро ЮНЕСКО в Україні К'яри Децці Бардескі, для відновлення та реконструкції сфери культури протягом наступних 10 років знадобиться 8,9 мільярда доларів США.

"*Для нас великою проблемою залишається визначення пріоритетності. Адже треба визначити черговість для фінансування і не тільки на коротку перспективу*", – зазначила **К'яра Децці Бардескі.**

На основі матеріалів конференції розроблять висновок, який представлять широкому колу зацікавлених організацій та медіа. Крім того, базові тези напрацьованої експертним середовищем декларації планують оголосити під час засідання Комітету ЮНЕСКО з захисту культурної спадщини у випадку збройного конфлікту в грудні.

За інформацією сайту Міністерства культури та інформаційної політики України

Командир взводу і поетеса Оксана Рубаняк зі своєю збіркою "Дорога життя". Про військову літературу читайте на стор. 3

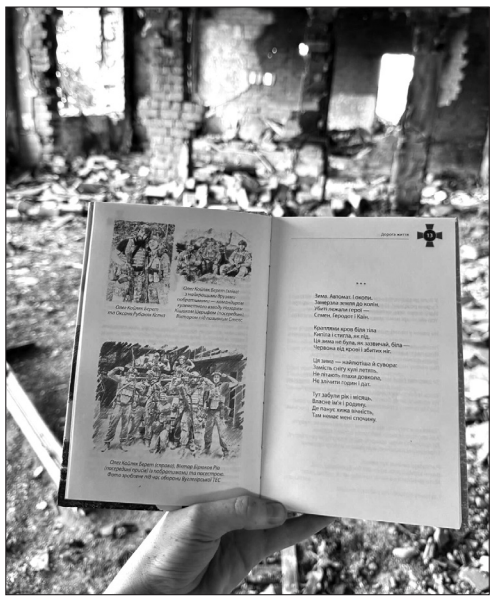

На фото: зруйновані російськими агресорами об'єкти культури в Україні

ІГОР ЗОЦ

3

МИКОЛА ЖУЛИНСЬКИЙ

8

ГАЛИНА КИРПА

11

ПЕРЕДПЛАТА—2024

*Тижневик "Слово Просвіти" (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях "Укрпошти" за допомогою "Каталогу видань України" на 2024 рік (**стор. 24**).*

Вартість є такою:

1 міс. — 60 грн.

3 міс. — 180 грн.

5 міс. — 300 грн.

Будьмо, друзі, разом!

“Якщо хочемо гідно жити в сім’ї вольній новій, то мусимо змінитися: стати сильними і відповідальними”.

“Де українські удари у відповідь?”

Вранці 8 липня росія завдала масованого удару по містах України. Атаки зазнали Київ, Дніпро, Кривий Ріг, Слов’янськ, Краматорськ, Покровськ.

Станом на ранок 9 липня було відомо про загибель у столиці близько 30 осіб, щонайменше 117 отримали поранення. Дев’ятого липня в Києві та Кривому Розі оголошували День жалоби за вбитими росією українцями.

Під час російської атаки під удар потрапила найбільша дитяча лікарня України – “Охматдит”. Наразі відомо про загибель двох дорослих у медзакладі, 16 постраждалих, семеро з них – діти. До розбору завалів долучалися сотні жителів міста.

Черговий злочин росії проти цивільного населення викликав хвилю обурення у світі. Україна домоглася термінового скликання Радбезу ООН. Свою позицію співвітчизники висловлювали в соціальних мережах. Наводимо деякі з них:

Віктор Скорик, оглядач “Слова Просвіти”: У мене шалена інтуїція, я очікував чогось такого саме цієї ночі, тому не спав, а вони, покидьки, вночі тільки погрались, відволікали і, певно, робили таким чином розвідку боєм, а основний удар вчинили вдень. Виють сирени пожежних і швидких меддопомоги, люди стривожені. А болотяні нелюди скаженіють. Такого масштабу атаки і такого характеру розбою, як сьогодні, ще не було. Не залякають. Люди вийшли на толоку, розбирають завали, рятують постраждалих, як здавна заведено в українців – гуртом йти на допомогу.

Микола Голомша: Хотілося б запитати в ООН: чи ви усвідомлюєте повноту безвідповідальності, глибину біди від злочинних дій країни-агресора в Україні? Хто буде відповідальним у світовій історії за порушення світопорядку і принципів міжнародного права, за незабезпечення виконання рішення Генасамблеї і Міжнародного суду з прав людини ООН і за те, що росія перебуває не тільки в складі Радбезу, а ще й головує там?! Чи не час створити антипутінську коаліцію, щоб припинити зухвалі, страшні злочини проти людства і продукування тероризму в світі?!

Микола Олещук, командувач Повітряних Сил ЗСУ: Світ має жорстко відреагувати на цей злочин. І дискусій про те, чи можна завдавати ударів по військових об’єктах на території росії, взагалі не повинно бути.

Петро Порошенко: Російські виродки не гребують нічим... росіяни можуть лише тероризувати, вбивати і нищити. Там, де вони, всюди горе та смерті. Вони лише посилюють наше бажання помститися, зробити все, щоб притягнути до відповідальності та вибити з їхніх голів блювотний імперіалізм. Тому ми щодня продовжуємо нашу боротьбу.

Михайло Заболотний: Росіяни не мають права жити на землі.

Ігор Лапін, майор ЗСУ: Хто “приспить” ту скажену собаку?!

Костянтин Машовець: кремлівська гидота вирішила напередодні саміту НАТО “потрясти мир своєї кровожадністю”, вдаривши по дитячій лікарні... Ці придурки живуть у якомусь іншому вимірі...

Ольга Лень, телеведуча: На мою думку, нам, медіа, треба обов’язково, крім наслідків цих ударів, показувати, як мобілізувалися сотні киян, щоб за кілька годин голіруч розібрати завали лікарні. Як люди приносили воду і їжу. Як переносили дітей у бомбосховища під час загрози повторного удару. Покажімо світу, що ми не тільки страждаємо. Але ми рятуємо своїх, мобілізуємося, щоб подолати наслідки російського терору. І що здатні вдарити у відповідь. Я думаю, це зараз головне.

Ірина Мироненко: Яка потужна відповідь буде цього разу? Зе! Країна чекає.

Вадим Василенко: У нашому інфопросторі багато роздратування. І нарікань. І плачів. Але все це стрясання повітря. Даремне й безкінечне. Тим часом російські будинки цілі, лікарні теж, і школи цілісінькі, і вся цивільна інфраструктура, ніби нічого й не сталося. То чому росіянам не трощити все це в Україні, зачищаючи територію і людей на ній, наперед знаючи, що за це їм нічого не буде? Роками, а може, й десятиріччями, поступово перетворюючи українські міста в руїну, а українців у ... А когось цікавить, де українські удари у відповідь? Де теракти, диверсії, акти масового знищення росіян? Їх не було, немає і, скоріш за все, не буде. Хтось занадто піклується про убезпеченість російських людей, про їхнє життя й благополуччя? Чи в людей, яких обрали українці, – нуль негативу до них, і навіть думка про симетричну реакцію на удари здається крамолою? Може, ці люди все ще бачать мир в очах путіна?

Вікторія Сюмар: Цей удар – справжнє обличчя путіна і російського народу. Їхня мета – вбивати українців і українських дітей.

Марина Данилюк-Ярмолаєва: Подібні удари переконують, що ніякого потужного миру після самітів миру не буде. І якщо будуть якісь домовленості – малесеньке вікно можливостей треба використати, аби змінити нинішнє керівництво на більш компетентне на перших виборах. І бажано – без родичів з медалями СВО та посвідченнями ГРУ. Все інше – завищення очікувань та ілюзії.

Підготував **Ігор ЗОЦ**
Фото з відкритих джерел

Змінити якісно державу

З виступу на круглому столі у ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Василь КУЙБІДА,
доктор наук з державного управління, професор

За ставленням до діючої Конституції України громадян України умовно можна поділити на кілька груп.

Перша група – ті, хто вважає, що вносити зміни чи затверджувати нову редакцію Конституції (нову Конституцію) не слід. У різних підгруп, які належать до цієї групи, аргументи можуть бути різними: якась підгрупа стверджує, що ця Конституція визнана кращою в світі, не називаючи при цьому ні міжнародних органів, які висловили таку думку, ні документів з цього приводу, ігноруючи при цьому висновки Венеціанської комісії, в яких висловлюється занепокоєння щодо негативних наслідків використання окремих груп норм. Для іншої підгрупи аргументом є те, що при внесенні змін до Конституції чи написанні нової вилучать норму про державний статус української мови, переглянуть права і свободи людини і громадянина чи змінять форму правління тощо. Для цієї групи основні гасла: навчіться жити за цією Конституцією; в поганому стані справ в Україні винна не Конституція, а громадяни, які її не виконують; геть руки від Конституції.

До другої групи віднесемо громадян України, які вважають, що Конституція України як політико-правовий документ була певним компромісом між демократичною меншістю ВРУ та комуністичною її більшістю, а тому містить частину застарілих на сьогодні норм, неправильне визначення українського народу, як громадян України різних національностей, але не місить норми, що Україна є національною державою українців, як виписано в Декларації про державний суверенітет. До того ж писалася Конституція в перехідний період, у час, в якому переважна більшість громадян України та її політичне керівництво навіть не уявляло, що може статися війна, а тому потрібно до Конституції вносити системні зміни, в тому числі щодо права на зброю її громадян для захисту суверенітету України і її територіальної цілісності, зміцнення статусу ЗСУ і зобов’язань держави дбати про ветеранів та інвалідів війни, усунути невизначеності щодо виборів за умови, коли війна триватиме більше ніж термін, на який обирається Президент України.

До цієї групи варто віднести підгрупу громадян України, які вважають, що війна сталася через слабкість українського суспільства, а головне – держави. Перші дні війни продемонстрували, що суспільство сильніше, ніж держава, а управлінська безпорадність держави та ще й у воєнний час вимагає негайного її зміцнення. Певні реформи, щоб зміцнити державу, можна і треба зробити у воєнний час, а фундаментальні зміни, внаслідок яких має постати якісно нова держава, очевидно, доведеться робити після війни. Нова республіка передбачає появу нової суспільної угоди, а значить, і нової конституції (подібно до того, як зробив генерал де Голль, заснувавши у Франції П’яту республіку). Для цієї групи гасло: “Геть руки від Конституції”, рівнозначне гаслу: “Смерть українській державі”. Бо при такому управлінні публічними справами вона має мінімальні шанси на виграш у війні з Московією, а якщо і виграє та ще й, не змінюючись, вступить у ЄС, то там неодмінно стане його сировинним придатком, найбіднішою з усіх держав ЄС (зрештою, як є сьогодні).

До цієї групи належить і підгрупа, всередині якої панують бачення майбутньої республіки, як не української держави (нової росії чи держави зденаціоналізованого світового збіговиська, об’єднаного “могутньою російською культурою”). Вони не допускають навіть можливості існування в оновленій державі українських націоналістів (читай українських патріотів), уже братаються з російськими шовіністами і закликають боротися з державністю української мови, не допустити, щоб нова Україна була національною державою українців.

Ще є кілька груп, усереднені погляди яких знаходяться між двома цими полюсами, але майбутнє України визначать активні перші дві групи.

Якщо вважатимемо, що тільки творіння Божі ідеальні, а все, що робить людина, має вади, то можна допустити з високою ймовірністю, що і Конституція України 1996 року має вади. Ці вади знову ж таки умовно, розіб’ємо на дві групи: вроджені (ті, які у неї були з дня її затвердження) та набуті (внаслідок неналежно продуманих і несистемно внесених змін). До перших, окрім уже вище зазначених, зокрема треба віднести вади адміністративно-територіального устрою, територіальної організації публічної влади, відсутність ефективних механізмів стримувань і противаг функціонування різних гілок влади тощо. Яскравим прикладом набутих вад може служити залишення за Президентом України обов’язку=права підписувати закони України, після політичної реформи 2006 року. У часи президентсько-парламентської форми правління, коли Президент України фактично очолював виконавчу владу України (призначав за згоди ВРУ Прем’єр-міністра України, звільняв його з посади, приймав його відставку, мав інші повноваження голови виконавчої влади) це було правильно. Підпис Президента в цьому випадку засвідчував, що він бере закон до виконання. А в теперішній час парламентсько-президентської форми правління, очевидно, на законі мав би бути підпис Голови ВРУ і Прем’єр-міністра. Поцікавтеся, скільки законів не підписав діючий Президент України, маючи більшість у ВРУ і на який час він їх протермінував, маючи обов’язок підписати в 15-денний термін чи повернути із своїми зауваженнями до ВРУ. Здавалося б, дрібниця – підпис на законі, але ця дрібничка сприяла формуванню в Україні двовладдя у виконавчій гілці влади і унеможливленню налагодження ефективного управління. Не буду зловживати вашим часом, а відтак не аналізуватиму інші вади, породжені непродуманими і несистемними змінами в Конституції України.

Отож, якщо нам байдуже, житимемо чи ні, чи збережеться українство та українська держава, чи будуть поглинуті Московією, то можемо продовжувати славословити одне одному, не змінюватися і не змінювати свою державу. Якщо хочемо гідно жити в сім’ї вольній новій, то мусимо змінитися: стати сильними і відповідальними, а відтак змінити якісно Україну. Нова, п’ята з черги держава українського народу має буди державою III тисячоліття: національною, демократичною, правовою, соціальною і відкритою для тих, для кого свобода, гідність і справедливість є найвищими цінностями.

Підтримати військових літераторів

Ігор ЗОЦ

Спроби професійно поговорити про літературу, яку створюють українці під час російсько-української війни, вже були. Навіть на останньому перед повномасштабним вторгненням Книжковому Арсеналі влітку 2021 р., організатори провели спеціальну ветеранську панель із залученням чиновників із Міністерства ветеранів. Останні навіть обіцялися спробувати подбати про фінансування видань учасників бойових дій, але цього, звісно, не сталося. А ворог уже стояв на порозі...

Національна спілка письменників України на чолі з Михайлом Сидоржевським активно відгукнулася на пропозицію Міноборони долучитися до семінару-наради військових літераторів, які захищають державу і видають свої твори. Таких, справді героїчних людей, небагато, але вони є і країна мусить знати про їхню творчість. Це, зокрема присутні на заході Оксана Рубаняк, командир взводу й авторка збірок “Назустріч смерті” і “Дорога життя”, Максим Курочкін, військовослужбовець Сил територіальної оборони, драматург, Олена Мокренчук, офіцер ЗСУ, письменниця, В’ячеслав Раєвський, полковник, автор книжки “ПозитиVV”, Алла Лотоцька, старший сержант ЗСУ й авторка прози, Максим Парфіненко, військовослужбовець і письменник, автор роману “Майже війна: обміть”. Військові літератори розповіли про свій творчий шлях, прочитали уривки з творів.

Модератором заходу був голова НСПУ Михайло Сидоржевський. Він зазначив, що сфера культури – це фронтальне поле битви за виживання України в умовах жорсткої війни, і підкреслив, що дуже багато важить гуманітарна політика в державі, а той драматичний досвід, який тепер переживає Україна, фіксує для історії література. Він розповів, як Спілка письменників у міру своїх сил також наближає нашу Перемогу: від початку російсько-української війни українські письменники стали на захист рідної батьківщини – хто зі зброєю в руках, а хто і з палким словом. Від початку війни на сайті НСПУ, а також в електронній версії “Української літературної газети” була заснована актуальна рубрика “Слово – зброя”, де постійно друкувалися й друкуються поетичні твори сучасних поетів, широко висвітлюючи тему війни.

За інформацією пресслужби НСПУ, за участі Спілки у видавництві “Ліра-К” 6 червня 2022 року вийшла друком антологія воєнної лірики “Весна озброєна”, куди ввійшли поезії 142 письменників, а в жовтні 2022 року – антологія “Хроніки окупації і спротиву. Перші місяці війни” (упорядник і редактор обох антологій М. Сидоржевський). Також побачила світ антологія “Поезія без укриття”, що вийшла друком 2022 року у видавництві “Discursus” і була впорядкована головою Кіровоградської обласної організації НСПУ Надією Гармазій.

У книжці представлено вірші 70 українських поетів. 2022 року у видавництві “Саміт-книга” була надрукована антологія “Досвід війни: українські голоси” (упорядники О. Косенко і М. Сидоржевський). За час повномасштабного вторгнення за участі НСПУ були надруковані чотири поетичні альманахи “Нескорена Україна”, упорядником яких виступила директорка Будинку письменників Ніна Шаварська. Ці видання об’єднали поезію понад 100 авторів із різних куточків України та із-за кордону. А ще 2024 року була видана й презентована антологія воєнної лірики “Римова. Війна”. До книжки увійшли поетичні твори понад сімдесяти українських поетів. Видавцем виступив Ігор Степурін – засновник видавництва “Саміт-Книга”, а упорядкувала книжку відома поетка, секретар НСПУ по роботі з молодими авторами Юлія Бережко-Камінська. Вона також впорядкувала антологію “Україна: пекельний 22-й. Народний щоденник” та книгу “Українці в Польщі: історія порятунку” (спільно з польським Інститутом літератури). 2024 року побачила світ антологія “Війна епохи постмодерну. Випробування вогнем”, видавництво “Саміт-книга” (упорядкував і підготував до друку книгу М. Сидоржевський).

Під час заходу долучилися до обговорення начальник відділу планування та організації гуманітарного забезпечення Управління гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України Олексій Сергієнко, народний депутат України кількох скликань, полковник ЗСУ і письменник Микола Поровський, речник Міністерства оборони України, член Правління НСПУ Дмитро Лазуткін, військовослужбовець і заслужений артист України Дмитро Лінартович, письменники і народні депутати попередніх скликань Борис Пономаренко і Василь Куйбіда, поетеса Інна Ковальчук, перекладач Олександр Божко та інші. Прозвучало чимало думок і слушних пропозицій про те, як підтримати творців військової прози і поезії.

На мій погляд, наразі ми достеменно не знаємо, скільки видано книг з початку російської агресії з 2014 р. і як їх класифікувати. Про чимало вартісних видань не завжди стає відомо широкому читацькому загалу. Добре, якщо інформація про вихід таких книг своєчасно потрапляє в медіа. Пригадується, як після виїзду з окупованого ворогом Донецька, восени 2014 мені вдалося в оновленій газеті “Донеччина” розпочати друк розповіді про буремний Схід Петра Гайворонського з Покровська – цим матеріалом зацікавилися колеги з Києва, Вінниці, Білої Церкви, бо там йшлося про настрої донеччан, витоки сепаратизму. Згодом нотатки письменника П. Гайворонського оформилися в книгу “Війна на Донбасі. Скельця калейдоскопа” (2014), до якої я написав передмову, а наш земляк академік Іван Дзюба пізніше відгукнувся статтею “Скельця донбаського калейдоскопа”. Іван Дзюба відчував, що війна, яку принесла росія в 2014 р., швидко не закінчиться.

А свідчення про захист України, написані не тільки військовими, але й цивільними, мають однаково високу ціну. Та оскільки захід, що відбувся в Центральному будинку офіцерів ЗСУ, зібрав військових літераторів – саме їх треба всіляко підтримувати в медіа, а значить, в інформаційному просторі. На жаль, жодного телеканалу на дуже змістовному і цікавому для суспільства зібранні не було.

“Слово Просвіти” на зустрічі було представлене, і я нагадав, що в тижневику тільки за два останні роки були надруковані твори біля двадцяти наших сучасників, які воюють і пишуть вірші, рідше прозу. На превеликий жаль, твори деяких героїв вийшли після їх загибелі на фронті.

Запросив військових літераторів долучатися до творення газети, адже кожне їхнє слово, як і куля, має влучати в лютого ворога.

4 липня стало відомо, що під час виконання бойового завдання на Донеччині загинув юрист і письменник з Херсонщини Василь Паламарчук. Він – автор книги “Військовий непотріб” про досвід служби в 2014–2015 рр. Щиро співчуваємо рідним, побратимам, усім, хто знав полеглого воїна і письменника.

Обпалені війнами

5 липня минуло 10 років, як в результаті антитерористичної операції Сил оборони України було визволено Слов’янськ і Краматорськ, захоплені групою поплічника путіна Стрєлкова-Гіркіна у квітні 2014 року. До ювілею ветеран журналістики, почесний краєзнавець України Віктор Скрипник видав книжечку “Війнами обпалені”, другий розділ якої присвячений бойовим діям того часу, пам’яті загиблих визволителів. Перший розділ – спогади автора, який народився 1941 р. на Слобожанщині, про дитячі враження воєнного лихоліття Другої світової. Поневіряння переселенців внаслідок повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. росії в Україну є третім і незакінченим розділом.

– Моє покоління переживає вже третю війну, – розмірковує Віктор Петрович. – Іноді дивишся на небо й подумки кричиш: “Господи! Та хіба ж ми в тебе теля з’їли, що ти кидаєш нас то в пащеку фашиста гітлера, то рашиста путлера?” Мовчить небо. Та народ знає, що Бог – не теля, він все бачить і звідтіля. З його допомогою знищили нацистів, на черзі – безбожники, позбавлені розуму путіністи.

Автор зізнається, що за роки журналістської праці, а Віктор Скрипник десять років редагував міськрайонну газету “Вісті” в Слов’янську, і це був справді український часопис, в нього назбиралася ціла тека матеріалів, на якій він червоним олівцем вивів “ВІЙНА”. А в 2014 році довелося завести нову теку з написом “Слов’янськ 2014”. Згодом зібрані матеріали стали основою книги-дайджесту “Слов’янськ у війні 2014 року”, що побачила світ у видавництві “Друкарський двір” в 2016 р. Про своє життя і громадянську позицію в період окупації міста ветеран пише без пафосу, але промовисто:

“Розгортання бойових дій примусило думати про безпеку сім’ї. Перш за все відправив у село, де вціліла мамина хата, дружину. Потім до Харкова випроводили сім’ю онуки Олі... Я ж продовжував виконувати обов’язки власного кореспондента обласної газети “Донеччина”. Електронною поштою відправляв кореспонденції в Донецьк, а також відкритий лист путіну з закликом вивести війська, припинити підтримку терористів-сепаратистів. 4 червня 2014 р., коли навколо міста посилились бойові дії, в місті не стало води, світла, зв’язку, в село поїхав і я”.

Тут треба доповнити, що Слов’янськ на кілька місяців був повністю заблокований бойовиками: законної влади там не було і жодне українське медіа не працювало. Але навіть у цих умовах Віктор Петрович знаходив мужність добровільно виконувати свій журналістський обов’язок – передавав інформацію про події в окупації на вільну Україну. Це я до того, що ні вік, ні умови не стануть на заваді, якщо не зраджуєш правді і служиш своєму народові.

5 липня 2014 р. прийшла звістка про звільнення Слов’янська та Краматорська від російських окупантів, і Віктор Петрович повернувся і зайняв робоче місце за письмовим столом. Публікувався в місцевих газетах “Панорама тижня” і “Злагода”, а також у “Донеччині”. Добре пам’ятаю той період піднесення, коли ЗСУ і добробатам вдалося звільнити від ворогів значну частину території Донецької і Луганської областей. Це був справжній подвиг українських воїнів!

Справедливо буде згадати, що в 2015–2019 рр. у Слов’янську та в інших містах і районах Донеччини місцеві адміністрації, громадські організації приділяли значну увагу вшануванню пам’яті загиблих визволителів. У місцях бойових зіткнень, переважно на блокпостах, були споруджені пам’ятні знаки із зазначенням імен полеглих героїв.

– Мене вразив подвиг командира екіпажу літака Ан-30Б підполковника Костянтина Могилка, – розповідає Віктор Скрипник. – Підбитий 6 червня 2014 р. російськими найманцями під Слов’янськом, він зумів відвернути палаючу машину від житлових кварталів, чим врятував життя не одному десятку містян. За виняткову мужність і героїзм, незламність духу в боротьбі за незалежну Українську державу, вірність військовій присязі президентським указом №543 від 20 червня 2014 р. підполковник К. В. Могилко посмертно удостоєний звання “Герой України”. Йому я присвятив нарис, надрукований в обласній газеті “Донеччина”, виготовив буклет, який розійшовся по бібліотеках і навчальних закладах міста і району.

Варто зазначити, що буклети про Героїв України, які загинули при звільненні Слов’янська – капітана Руслана Лужевського, полковника Олександра Аніщенка, підполковника Тараса Сенюка – виготовив голова облорганізації НСКУ, просвітянин Валерій Романько. А з ініціативи очільниці міськрайонної організації краєзнавців, просвітянки і на той час заступниці начальника Слов’янського коледжу НАУ Тетяни Лисак у місті 2016 року видано книгу “Пам’ять жива”, в якій зібрані дані про всіх українських воїнів, які загинули за звільнення Слов’янська (усього 63) від російських терористів і місцевих сепаратистів.

Третя війна, за словами автора, почалася для нього взимку 2022 р.

– Довелося зазнати майже примусової евакуації, несправедливих звинувачень “доброчинців”, які намагалися потрусити кишені вимушених переселенців. Як журналіст не міг мовчати. Торік видав книжечку “Підла війна росії проти України”. А цього року надумав створити ще одну, може, й останню книжечку “Війнами обпалені”. Сприяли її виданню Тетяна Лисак і її сестра Лариса Костянтинівна Лисак, кандидат філологічних наук, завкафедри Донбаської академії будівництва й архітектури. Низький їм уклін!

У завершальному розділі автор описує поневіряння подружжя Скрипників у перші місяці війни, що були змушені виїхати зі Слов’янська, і їх повернення до міста, яке попри обстріли і близькість лінії фронту намагається вистояти. Жити як до війни не вдається, а це й неможливо, але такі патріоти свого міста, як Віктор Скрипник, Валерій Романько, Геннадій Плотниченко, Володимир Давиденко, Володимир Зелений з Барвінкового та інші не залишають Слов’янськ, гуртуються, спілкуються.

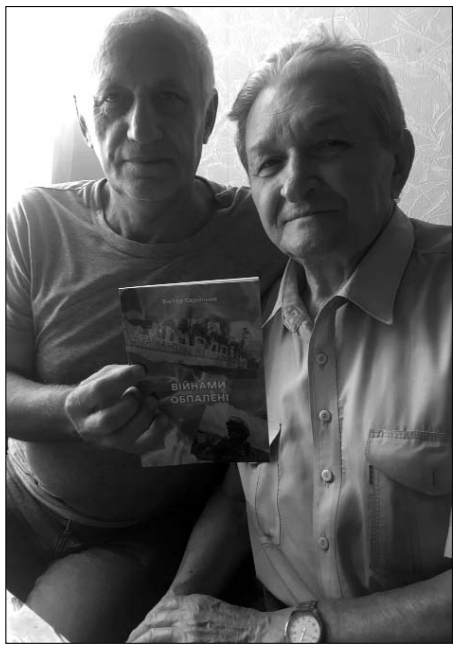

На День звільнення Слов’янська і Краматорська провели презентацію книжки побратима. З вірою, що визволення від рашистів прийде і до інших окупованих агресором територій.

Фото пресслужби НСПУ та з відкритих джерел

“Вони повернули втрачену вагомість словам і поняттям, заставили людей знову повірити в реальність духовного світу”.

Василь ЛИЗАНЧУК,
доктор філологічних наук, заслужений професор Львівського національного університету ім. І. Франка

Геополітичні обшири позацензурного журналу “Український вісник”

Закінчення.
Початок у ч. 26 за 2024 р.

Одухотвореність особистісного світу

Привертаю увагу до різножанрових публікацій, тематика і зміст яких не втратили своєї актуальності нині, в період російської повномасштабної геноцидної, терористичної, руйнівної війни проти України. Тяглість проблем, породжених антиукраїнською московсько-комуністичною ідеологією і політикою, на жаль, не перервана, до кінця не розв’язана. Важливі національно-духовні думки висловив Василь Стус у листі до голови Верховної Ради УРСР О. П. Ляшка і секретаря ЦК КПУ Ф. Д. Овчаренка:

“Кожне нормально організоване суспільство залишає людині певний простір індивідуальної свободи. Адже це обов’язкова умова людського існування. При відсутності такої свободи є істоти, але немає людей, особистостей.

...Ось уже чи не третій місяць перебуває в ізоляторі Донецького КДБ викладач Донецького медінституту, кандидат медичних наук Іван Степанович Сук. Він мав пристойну українську бібліотеку, уважно вивчав українську літературу, мистецтво, історію. Як науковець, він залишався інтелігентом. Марно й говорити, що жодної агітації проти режиму чи поширення забороненої літератури Іван Сук не вів.

Тим більше, що йдеться про Донецьк, украй зросійщене місто, де немає жодної української школи, де в педінституті навіть історію України якийсь час читали російською мовою, де урядові постанови з Києва спочатку перекладають російською, потім “доводять” до жителів, місто, де живу розмовну українську мову сприймають за одне з чудес світу”.

Василь Стус наголосив, що “кожне суспільство потребує індивідуально зрілих людей, особистостей, а не людиноїдів, тоді воно гарантує індивідуальні людські права. До таких прав я відніс би право мати світ у собі – право мислити, мати свої переконання, світогляд, характер, звички...”.

У нинішньому розумінні “мати світ у собі” – це українськоцентричний світогляд, націєтворча позиція і доброчесна діяльність. Якщо уважно прочитати лист творчої молоді Дніпропетровщини про репресії, який опублікований у “Віснику”, то також відчуваємо його українськоцентричну сутність, хоч автори спираються на так звану ленінську національну політику. Цитуємо окремі місця цього ґрунтовного, розвінчувального документа, який також у той час був надрукований за кордоном:

“Звертаємо увагу комуністів, керівників та громадських діячів нашої суверенної держави – Української РСР, однієї з держав – засновниць ООН, на той погромницький шабаш, що ось уже кілька місяців триває на Дніпропетровщині, на дике й безглузде переслідування чесних і відданих справі побудови комунізму українських громадян. Ця кампанія є настільки безпардонною і безпринципною, що перед нею бліднуть найдикіші витівки відомих усьому світові китайських хунвейбінів.

...Найбільшої брутальності сягнула так звана *дніпропетровська кампанія* в зв’язку з появою нового роману нашого земляка Олеся Гончара “Собор”. У зв’язку з кампанією обпльовування “Собору” пожвавили “виховну” роботу місцеві кагебісти. І знову поповзла ними ж пущена чутка про “националистическую опасность”. Смішно навіть говорити, що ця “националистическая опасность” з’явилася саме в Дніпропетровську, де немає жодного українського дитячого садка чи ясел, жодної повністю української школи, жодного вузу чи технікуму з викладанням українською мовою.

...Невже є ворогами ті чесні громадяни Української РСР, що збагнули цю трагедію свого народу й не хочуть цуратися рідної мови, не хочуть цуратися себе, з приводу чого великий росіянин – письменник В. Солоухін сказав: “Если бы я родился украинцем, ни за что не хотел бы стать русским”?

Невже радянський патріотизм нинішнього українця не включає в себе національну гідність, національну гордість за свій великий і талановитий український народ?...

Нам дорога й Запорізька Січ, яку К. Маркс у своїх “Хронологічних нотатках” назвав козацькою республікою, і пам’ятники минувщини, нехай то будівля церковної архітектури чи козацький курінь, за шанування чи збереження котрих так вагомо бореться Гончарів “Собор”.

У листі названо два десятки прізвищ людей, яких переслідують тільки за те, що вони хочуть бути самими собою і ніким іншим, що вони хочуть виховувати своїх дітей в українських дитячих садках, школа, технікумах і вищих навчальних закладах.

У кількох випусках “Українського вісника” опубліковано матеріали про жорстоке переслідування багаторічного політичного в’язня Святослава Караванського тільки за те, що він хотів бути самим собою, тобто українцем, творити українську філологічну науку.

Святослав Караванський був засуджений Одеським військовим трибуналом на 25 років за звинуваченням у зраді Батьківщини. У грудні 1960 р. звільнений за амністією після відбуття понад 16 років ув’язнення, термін покарання йому при цьому скорочений наполовину – до 12,5 року. У листопаді 1965 року за поданням КДБ Прокурор СРСР Руденко анулював амністію і Караванського без суду й слідства послали досиджувати 25-річний термін. Причиною стали статті С. Караванського про зростаюче російщення вищих навчальних закладів і шкіл України. У листі до голови Президії Верховної Ради тов. Ляшкові і прокуророві УРСР тов. Глухові Іван Гель, Михайло Осадчий, В’ячеслав Чорновіл, Валентин Мороз, Ірина Сеник, Оксана Попович, Любов Лемик, Ярослава Менкуш, Ольга Горинь, Мирослава Зваричевська, Богдан Шастків, Богдан Горинь, Оксана Мешко, В. Худенко, Володимир Іванишин, Іван Русин писали: “Ми, колишні політв’язні, стурбовані тим, що останні місяці на Україні знову посилилися переслідування людей за переконаннями. Зокрема, занепокоїло нас недавно розпочате республіканським КДБ нове слідство над політв’язнем з Одеси С. Караванським, звинуваченим в “антирадянській

В’ячеслав Чорновіл

агітації і пропаганді” під час перебування у володимирській в’язниці...

Але як не прагнула останнім часом офіційна й неофіційна – закулісна – пропаганда очорнити С. Караванського, готуючи моральне підґрунтя для нової розправи, ми так і не зрозуміли, які нові злочини вчинив Караванський, вийшовши в 1960 році на волю, за що, анулювавши амністію, його змусили в листопаді 1965 року досиджувати позазаконний 25-річний термін. Нам відомо, що на волі С. Караванський плідно працював як перекладач і мовознавець, уклав фундаментальний “Словник рим української мови”. Ніяк не можна назвати антирадянськими його критичні статті про мовну політику в Україні... Тепер людині, якій лишилося майже 5 років до закінчення 25-річного терміну, загрожує нове засудження, невідомо на скільки років. Ідеться, отже, не про перевиховання, а про фізичне знищення людини”.

“Вісник” всебічно висвітлював дискусію про дослідження Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?” У V і VI випусках журналу опубліковано працю В’ячеслава Чорновола “Що і як обстоює Богдан Стенчук (66 запитань і зауваг “інтернаціоналістові”). Ця полеміка пов’язана із заявою Івана Дзюби до Спілки письменників України. “Справді, дмитеркам і козаченкам удалося витиснути всякими правдами-неправдами з І. Дзюби таку заяву, яка, поза сумнівом, є хибним кроком критика, – зазначав В. Чорновіл. – Але не менш хибно робити з однієї помилки, яка осібно стоїть у всій досьогоднішній творчості й діяльності Дзюби, незрозуміло поспішні висновки й об’єктивно шкідливі (поза всіма гарними суб’єктивними намірами) публічні заяви про згасання І. Дзюби, про відхід його з попередніх позицій на якісь інші, про невигойну кризову рану всього покоління “шістдесятників” і т. д. і т. ін.

А вам, Богдане Стенчук, тим паче нічого тішитися Дзюбиною заявою. Бо ж, поза всім, він не зрікся в ній своєї праці й заявив, що його ідейна платформа залишилася незмінною. А яка це ідейна платформа, знає кожен хто, читав “Інтернаціоналізм чи русифікацію?”: це не виступ проти “націоналізму” у Вашому розумінні цього слова, а безкомпромісне засудження огидної великодержавної московської потвори – шовінізму”.

У листі до редактора журналу “Вітчизна” Л. Дмитерка, який опублікував статтю “Місце в бою. Про літератора, який опинився по той бік барикади”, Василь Стус написав: “Слава Богу, вам уже є кого нищити: після кривавої доби сталінщини на Україні з’явилася інтелігенція, що почала свій родовід не від щасливих трудівників соціалістичних ланів села Дзвонкового (це родовід дзвонарів типу Корнійчука і К°), а від безпаспортного колгоспного люду, якого цензура ще й досі не пускає в *літовану* літературу. Після 1956 року з’явилися вірші Ліни Костенко, Миколи Вінграновського, статті І. Дзюби, Є. Сверстюка та І. Світличного – людей, які повернули нам почуття самоповаги. Це проблиски нашого налюднілого зору, свідчення нашого самовідродження, морального одужання.

Зараз на голову одного з них чекає небезпека. Прикрившись вашим ім’ям, якийсь таємний чорний чоловічок готує розправу над Іваном Дзюбою. Хто він, цей чорний чоловічок? Чого він так старанно приховує своє справжнє обличчя – за псевдонімами типу Богдана Стенчука, за авторитетами людей, до яких він не має жодного відношення, за спинами осіб, ладних докопувати що завгодно і як завгодно?

Насправді ж він *готує розправу*. Над ким? Над найчеснішим лицарем нашої культури, критиком, рівним якому радянська українська література майже не знала за своїх п’ятдесят років!

Горе тій країні, де цькують таких людей, як І. Дзюба, де їх прагнуть обернути на пропащу силу, де безмозкі чорні чоловічки вбивають при цвіті тисячі талантів, так важко народжуваних матерями. Вірю, що вже завтра ці чорні чоловічки будуть народом прокляті.

Коли наші нащадки будуватимуть не барикади, а храм справедливості, їм найбільше стане в пригоді той, кого ви зараз цькуєте. Може, саме за його порадами вони визначатимуть висоту склепіння”.

Сучасні аристократи духу

На жаль, не все поріддя чорних чоловічків пішло в небуття. Вони також спричинилися до того, що зелені чоловічки захопили Крим і разом з “какаяразніцами”, “ждунами” та малоросами-сепаратистами витворили так звані днр і лнр і нині прислужуються кремлівським чорносотенцям, шкодять захисникам і захисницям, волонтерам, національно свідомим українцям у героїчній борні з рашистськими полчищами варварів-нищителів українського етносу, Української Національної Держави. Вважаю, що ці люди, нинішні патріоти, кажучи словами Валентина Мороза, належать до аристократів духу.

В есеї “Серед снігів”, опублікованому у п’ятому випуску “Вісника”, Валентин Мороз, характеризуючи суспільно-політичні обставини у Радянському Союзі, наголосив, що “девальвація слова потягла за собою жахливу девальвацію всіх понять. До розряду вигаданих потрапили мета, ідеал, героїзм, подвиг. Міцно відгороджений своїм нігілізмом від усього духовного, “трудящий” викинув за борт усе. Про Тичину знали тільки, що він “пише вірші, та все гірші”. Що можна було сказати про геніальність Тичини в умовах, коли саме поняття геніальності ніхто вже серйозно не сприймав, коли геніальність асоціювалася з Дем’яном Бєдним, коли її чіпляли до штанів кожного комісара”.

У новітніх журналістикознавчих, політологічних, філософських дослідженнях переконливо мовиться, що для України – колонії Московії=Росії, культурно-освітня, морально-психологічна трагедія була подвійною, як і для всіх “націоналістів” Радянського Союзу. Бо такі поняття, як нація, патріотизм, рідна мова, Вітчизна, теж потрапили до комуністично-московського реєстру “вигаданих”, “книжних” речей. Людина, яка не вірила ні в що, потрапляла в полон збайдужіння до України, набувала ментальних рис “нової спільності – радянський народ” з визнанням московитів=росіян “старшим братом”: “І от на це холодне згарище, де вже навіть попіл давно розвіявся за вітром, прийшли *шістдесятники* – “Симоненкове покоління”. Не все було вартісним і глибоким у їхніх перших творах. І все ж прихід їх був *епохою*. Бо вони повернули втрачену *вагомість* словам і поняттям, заставили людей знову повірити в *реальність* духовного світу. Це був справжній подвиг: в атмосфері тотального зневір’я в щось повірити. І запалити вірою інших. Це й була місія шістдесятників: принести в замерзлу українську дійсність *іскру одержимості*”.

Роздумуючи над морально-психологічним станом одержимості, Валентин Мороз зазначив, що “*одержимість* – це не художність. І не науковість. І навіть не публіцистичність. *Одержимість* – це зовсім окрема субстанція, необхідний поряд з іншими компонент для повноцінного духовного життя”. Історичний досвід відносин, стосунків між моксельцями=московитами=росіянами і росами=русинами=українцями і нинішня повномасштабна російсько-українська війна дає підставу доповнити Валентина Мороза, що *одержимість* є сутністю незламного українського національного духу.

Кожне число із 6-ти випусків “Українського вісника” наповнене актуальною, правдивою інформацією, яка інтелектуально, духовно і емоційно збагачувала читачів України і за кордоном не тільки в 60–70 роках минулого століття, а й сьогодні відчиняє історично-просвітницьке вікно у світ минулого й сучасного та закладає націоналістичні морально-психологічні основи для розбудови майбутньої української України.

Четвертий випуск “Українського вісника” присвячений світлій пам’яті Алли Горської – громадянки, митця, людини. У 1964 році із художниками Людмилою Семикіною, Панасом Заливахою і Галиною Севрук Алла Горська виготовила Шевченківський вітраж у вестибюлі Київського університету. На вітражі зображено гнівного Шевченка, що однією рукою пригортав покривджену жінку-Україну, а у високо піднятій другій руці тримав книгу з написом: “Возвеличу малих отих рабів німих, я на сторожі коло їх поставлю слово”. Вітраж був брутально знищений. Аллу Горську й Людмилу Семикіну виключили із Спілки художників України. За нез’ясованих обставин Аллу Горську забито 28 листопада 1970 р.

Шевченківський вітраж у вестибюлі Київського університету

У “Віснику” читаємо, що похорон Алли Горської був намічений на 4 грудня. На цей день поприїжджали люди з інших міст, поприходили кияни. Несподівано, ніби в інтересах слідства, похорон відклали на 7 грудня, на понеділок. У день похорону в траурно прибраній Аллиній майстерні друзі влаштували посмертну виставку її творів. Через майстерню пройшли сотні людей.

Виклопотаний внучкою Івана Франка З. Т. Франко дозвіл на поховання Алли Горської на Байковому цвинтарі було анульовано – і Аллу ховали на новоствореному цвинтарі – на пустирі за містом. До тіла замордованої не допустили нікого з рідних чи близьких, відкрити труну не дозволили. Не дозволили занести на кілька хвилин навіть закриту труну ні до хати, ні до майстерні художниці.

На похороні виступили Олександр Сергієнко, Іван Гель, Євген Сверстюк, Василь Стус зачитав вірш “Пам’яті Алли Горської”. Євген Сверстюк зокрема сказав: “Якби ми уявили детально історію її життя, – то була б повчальна повість про те, як художниця Алла Горська відкрила свою Україну, як шукала її жертовника і як поступово вчилася бачити головне в невидимому, докопуючись до джерел... Алла Горська буде випромінювати світло, буде вселяти присутність духу самим своїм ім’ям. То була рідкісна людина, що навіки залишається з нами, як рідна душа. В образі цілого десятиріччя вона височить білим привидом Доброго Духу, що втілює в собі сумління, гідність, поривання молодості й сяйво вільного людського обличчя, освітленого талантом і відданістю людям”.

У цьому “Віснику” повідомлено про ганебне судилище над Валентином Морозом в Івано-Франківську, яке відбулося 17–18 листопада 1970 р. Українські патріоти Б. Антоненко-Давидович, І. Дзюба, В. Чорновіл, Ольга Горинь, Ірина Стасів-Калинець, Ігор Калинець, О. Мешко, В. Драбата, Стефанія Гулик, Василь Романюк у своїх заявах, листах наголошували, що Валентина Мороза засудили на 14 років тільки за те, що він виступав із своїми думками, які його глибоко діткнули з приводу збереження матеріальних, духовних, культурних набутків української нації.

Священник Василь Романюк, згодом патріарх Української Православної Церкви Київського Патріархату, у заяві написав, що Валентин Мороз принципово і відверто написав кілька статей, перейнятих щирою турботою за духовні набутки нації, за її долю, за людяність і справедливість. Людину, сповнену турботи про народ і про людей, судили за “підрив ладу”. Варто було б задуматися, хто насправді “підриває” лад – Валентин своїми людяними статтями чи Івано-Франківський облсуд по-азіятському жорстоким вироком, здатним скомпрометувати будь-який лад.

У статті “Мойсей і Датан” Валентин Мороз наголошував: “Істина конкретна – як і добро, правда, краса. Істина – національна. Тобто вона одна для всіх, але з мільйоном граней. І до кожної нації повернута однією, *неповторною* гранню. Місія нації – знайти свою грань, яку ніхто, крім неї, не знайде, і цим збагатити людство”.

Ця позиція Валентина Мороза загострилася, набула нових життєдайних відтінків у нинішній період потужної інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України. Прикро, але у багатьох країнах досі не усвідомили, що творити загальнолюдські цінності можна тільки на основі, на фундаменті національних цінностей. Адже “нація – найсвятіше. Нація – це синтез духовного, чим володіє людина, – наголошував Валентин Мороз. – Нація може жити тільки тоді, коли є люди, готові за нею вмерти”.

Незламна свобода

Група політв’язнів-українців у серпні 1970 року розповсюджувала біографічну оповідь “Пам’яті Антона Олійника”, з якої довідуємося, що у 1947 році Антон потрапляє в руки провокаційної боївки ЧК, що видавала себе за українських повстанців. Олійника заарештовують. Слідство, “суд”, двадцятип’ятирічний термін, етапи і жах сталінських таборів. Далека Північ, Інта. Там він і поневіряється до 1955 року. “Що йому довелося побачити й пережити – не вдасться оповісти в кількох словах. Потрібні цілі томи, – написали політв’язні. – Але терор не зломив Антона: він мріє тільки про волю, про продовження боротьби. І вчиться, учиться, постійно працює над собою. Декілька невдалих спроб утекти. Після кожної – карцер, бур, режимна зона. І знову все спочатку.

У 1955 році йому вдалося втекти з 5-ї режимної зони на Інті. На цей раз успішно. Але зона, яку він подолав, – лише маленький відтинок цього страдницького шляху, який йому довелося пройти. Перед ним сотні кілометрів дикої тайги, де можна зустріти лише диких звірів та... табори. Останні страшніші.

Колись, коли люди одержать доступ до архівів КДБ, вони ознайомляться з щоденником Антона Олійника, в якому занотований кожний крок цього шляху – сотні кілометрів пішки через тайгу, сотні кілометрів човном по Печорі, мандри під чужим прізвищем залізницею від Котласа до Сарн. Поки що про цю одіссею знаємо від самого Антона тільки ми”, – зазначили політв’язні-українці.

Здавалося, доля усміхнулася Антонові. Та не надовго, бо у Костополі на Рівненщині його заарештовують. “Те, що його схопили там, а не на Півночі, урятувало йому життя. На Півночі втікачів нещадно вбивали нібито за спробу “чинити опір”. А так – новий суд, других 25 років і володимирська в’язниця.

Три роки в’язниці Антон використав дуже плідно. Це можуть стверджувати й ті, хто знав його й після Володимира. Поглиблювалися його знання, розширився світогляд, особливо в літературі, філософії, економіці, соціології. Тепер він ставав небезпечним не тільки як потенційний утікач, бунтар, але й людина, яка завдяки своїм знанням могла б колись більше прислужитися своєму народові. Його не можна було зламати, можна було тільки знищити. Але це вже були не роки сталінського терору, а хрущовської соцзаконності. Треба було чекати нагоди, щоб надати вбивству пристойного вигляду. І дочекалися.

Після тюрми Антона переводять у травні 1958 р. в мордовські табори. Як і на Півночі, Антон живе однією думкою – вирватися на волю. Яка сильна жадоба волі мусить бути в людини, щоб, знаючи про те, що мало хто з в’язнів-утікачів лишається живим, маючи власний гіркий досвід, робити нову спробу.

Але Антон уперто й ретельно готується, обдумує кожен крок, передбачає всі несподіванки. Табір, в якому тримали Антона, був укріплений так, що практично навіть вибратися за зону можливості не було. Але не для Антона Олійника!

Улітку 1965 року мордовські табори облетіла вістка: Антон утік удруге. З ним ще один в’язень. До нас, українців, підходили представники інших націй, поздоровляли, раділи разом з нами. Казали: “На таке здатні тільки українці!”. Радість збільшилася, коли з України надійшла зашифрована звістка, що втікачі вже там!

Не до уяви та лють, яка охопила тоді каґебістів. Небувала річ! З політичного табору втекла людина. Та ще й у той час, коли на Україні почалося громадянське піднесення. У дію приведено було великий апарат розшуку. Нам чекісти говорили відверто: “Спіймаємо – і розстріляємо, живого його більше не побачите”.

Чотири місяці пробув Антон Олійник на волі, але врешті-решт його схопили на рідній Україні. Рідкісний випадок, щоб хтось щасливо втік із лабет КДБ і добрався на батьківщину один раз. А Олійник зробив це двічі! За це він мусив поплатитися життям. І поплатився.

Його судили (втретє) уже не за втечу, а сфабрикувавши справу про масові вбивства під час підпільної діяльності. Засудили до кари смерті й стратили в Рівному в червні 1966 року. Остаючись вірними самим собі, ще й очорнили його світлу пам’ять, понабріхувавши всього, що лише можна було. Тут і служба в гестапо (це в 16 років), убивства, пограбування і т. ін.

А насправді розправилися з безборонною людиною, якої вина полягала лише в тому, що вона палко любила свій народ, прагнула волі йому й собі.

І не сказали, що мстять. І не лише йому, його пам’яті, але, як і колись у сталінські часи, також рідним. Засудили його сестру лише за те, що не зачинила дверей перед братом, коли той прийшов до неї серед ночі, а нагодувала й переодягнула...

У пам’яті всіх тих, хто знав Антона Олійника особисто, він залишився чесною, правдивою людиною. Його образ буде жити в наших серцях завжди. Бо він – це частка нас самих, наших страждань і сподівань. Не забуваймо його, друзі!” – так закінчили свою оповідь політв’язні-українці.

Вічність українського народу

У IV випуску “Вісника” розділ “До днів Василя Симоненка” займає 63 сторінки. Тут є його поезії, оповідання, щоденникові записи, штрихи до біографії, виступи Івана Світличного, Євгена Сверстюка, Івана Дзюби.

Виступаючи на вечорі пам’яті Василя Симоненка у київському медінституті (грудень 1963 р.) Іван Світличний сказав: “У багатьох із нас одразу після XX з’їзду було багато наївного, рожевощокого оптимізму, телячого ентузіазму, багато було ілюзій, побудованих на піску, багатьом здавалося, що всі проблеми народного життя вирішуються одним помахом і нам нічого не залишається, як з високо піднятими прапорами урочисто марширувати до комунізму... Тільки згодом ми побачили, що наш шлях не тільки не встелений трояндами, але й самого шляху, власне, немає, його ще треба мостити, продираючись крізь хащі бюрократичного тупоумства одних, дешевого скепсису других і прикрої байдужості ще інших.

Серед усіх нас Василь Симоненко зрозумів це, може, найскоріше, усвідомив найглибше й виразив найпослідовніше. Ось чому в його поезії так мало барабанного бою і мажорних фанфар і так багато суворої і жорстокої правди”.

“Симоненко – єдиний поки що поет, що викристалізувався в провінції і вніс свій струмінь у поезію – струмінь оголеної правди й непідкупної честі, – наголосив Євген Сверстюк на вечорі пам’яті Василя Симоненка у київському медінституті. – Він піднявся до верхніх щаблів сучасної культури й умів бачити колгоспника на тлі космічного віку – весь діапазон крайностей життя і “парадоксів доби”... У важкій боротьбі із собою, із атмосферою дрімотної байдужості й мертвого стандарту він вибився на свій шлях і тільки почав ним іти.

Кожен його вірш нагадуватиме нам і тим, що будуть після нас, елементарні істини, без яких не можна змістовно жити:

Ти знаєш, що ти людина...

Тож яке моральне право маємо ми гратися в правду, гратися в слова, як паяц на арені цирку грається в серйозність. Симоненко гидував духовними карликами й паяцами. Він просто йшов на повен зріст, він красиво йшов, як його “перехожий”, – і дивився перед себе мужніми очима мужицького сина. Стежка його має чарівну силу виправляти горбаті душі”.

Іван Дзюба у вступному слові на вечорі в першу річницю смерті Василя Симоненка 12 грудня 1964 року (Київ, інститут нафти і газу) підкреслив, що “Симоненко віддав себе справі, яка “не вмре, не загине”, за якою майбутнє, – хоч би що там планували щедрінські градоначальники. Але це не станеться само собою. Потрібні наші зусилля, наша робота, наша боротьба. І тут найближчий зразок для нас – Василь Симоненко”.

Водночас Іван Дзюба зазначив, що “дехто хотів би, щоб за нього все зробили поети, щоб поети йому й Україну на блюдечку піднесли. Надто багато в нас того, що можна назвати “споживацьким патріотизмом”. Багато страху, який походить з індивідуалізму, з браку почуття своєї взаємозв’язаності з безліччю однодумців, почуття своєї причетності до загальної справи. Тоді людина покладає сенс свого існування в собі самому й починає дорожити собою більше, ніж тою метою, тою ідеєю, заради якої живе, почуває себе “смертним”, а не частиною безсмертної справи.

Наш обов’язок перед пам’яттю Василя Симоненка – зробити так, щоб, коли помирає світла людина, залишилися після неї не “живучі раби”, а живі душі, здатні до боротьби”.

Відчуймо, зрозуміймо, переймімося одухотвореністю вірша “Жах” Василя Симоненка, опублікованому в “Українському віснику”:

Мільярди вір – зариті у чорнозему
Мільярди щасть – розвіяні у прах...
Душа горить, палає лютий розум,
І ненависть регоче на вітрах.
Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили,
То небо, від прокльонів посіріле,
Напевно, репнуло б від сорому й хули.

Продовження на стор. 6

*“Народ мій є! Народ мій вічно буде!
Ніхто не перекреслить мій народ”.*

Геополітичні обшири позацензурного журналу “Український вісник”

*Закінчення.
Початок на стор. 4*

Тремтіть, убивці! Думайте, лакузи!
Життя не наліза на ваш копил.
Ви чуєте? На цвинтарі ілюзій
Уже немає місця для могил!
Уже народ – одна суцільна рана,
Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсукана петля.
Розтерзані, зацьковані, убиті
Підводяться і йдуть чинити суд,
І їх прокльони, злі й несамовиті,
Впадуть на душі плісняві і ситі,
І загойдають дерева на вітті
Апостолів злочинства і облуд!

“...Василь Симоненко – перш за все, поет національної ідеї, – наголошував Іван Дзюба у виступі на вечорі, присвяченому 30-літтю з дня народження Василя Симоненка у республіканському будинку літераторів 16 січня 1965 року. – Симоненко належав до числа тих, хто гостро відчував зв’язок національної ідеї з усіма загальнолюдськими цінностями, з поняттями людської гідності, честі й совісті, з поняттями особистої та соціальної етики й справедливості. Власне, саме ці поняття гідності, совісті й справедливості й привели його до національної ідеї, до нового усвідомлення України:

Народ мій є! Народ мій вічно буде!
Ніхто не перекреслить мій народ.
Пощезнуть всі перевертні й приблуди
І орди завойовників-заброд.
Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде:
Народ мій є! В його волячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде”.

У “Віснику” опубліковані вірші Івана Драча, Миколи Холодного, Богдана Стельмаха, присвячені Василеві Симоненку. Богдан Стельмах написав:

...Стало для нього потребою
Сонце роздати людям.
Падав з глибокого неба
З краплею сонця у грудях.

Високою морально-духовною сонцесяйністю наповнений лист до президії Спілки письменників України, якого Василь Симоненко написав 12 грудня 1963 року: “Шановні товариші й старші друзі! Звертаюся до Вас у трагічну хвилину свого життя. Можливо, завтра мене вже не буде. Звісно література перенесе цю майже безболісну для неї втрату. Але я не можу піти з життя, не подбавши про долю сім’ї, особливо матері. Мама моя працювала в колгоспі 27 років, але, незважаючи на це, змушена вдовольнитися роллю “утриманки”. Перший день моєї смерті може стати першим днем її жебрацького животіння. Від усього серця прошу Вас не допустити того і, коли це можливо, виділити їй з коштів Літфонду бодай мінімальну суму, котра гарантувала б її від голодної смерті...”.

Ці рядки, як всі матеріали “Вісника”, не можна читати без хвилювання, переживання за долю кожної людини, української нації.

Багаторічний в’язень Микола Сорока у листі, опублікованому у шостому випуску “Вісника” писав: “Ми не є суспільними злочинцями, ми не є злодіями, бандитами. Нещастям нашим є лиш то, що нас навчили говорити на біле – біле, на чорне – чорне.

Може і горе наше в тому, що наші предки передали нам в крові непокірність і почуття справедливості... Уважаю, що кожний нарід має право розпоряджатися своєю працею і добрами, які сам створює. Кожний нарід має право на таке влаштування життя, яке йому до вподоби. Кожний нарід може лише тоді духовно і фізично розвиватися і рости, якщо його громадяни (члени) користуються повною свободою совісті, думки, слова та зібрань. На основі моїх (та знайомих) спостережень заявляю, що український нарід не користується правами вільного народу, а його держава – УРСР – не розпоряджається навіть своїми громадянами, чого доказом є суд над нами на неукраїнській території. Чому ж нас не судить народний відкритий український суд, що ми є ворогами українського народу?

Значить, якщо український народ зможе здобути свої права лиш у самостійній і ні від кого не залежній державі, то я за самостійну державу. Тому що ОУН є одинока реальна сила, що прагне до здійснення ідей самостійності українського народу, моє відношення до ОУН є позитивне, мимо того, що членом її я не був і зараз не є. У свій час я дав згоду співпрацювати.

...Кривди – свідомо – я нікому ніколи не вдіяв. Якщо й прийшлося кому переживати із-за мене, то всупереч моїм бажанням, стремлінням і вчинкам. Чуюся спокійним, бо моя совість чиста, бо то, за що вже прийшлося багато страдати особисто, називається правдою. Почуття справедливості у власних вчинках завжди буде джерелом рівноваги та спокою душі.

Доки буде панувати несправедливість, брехня, кривда, утиск – доти мені буде погано жити, бо я буду з тим боротися”.

Унікальне інтелектуальне надбання

Михайло Косів справедливо наголосив, що ““Український вісник” – це унікальне явище в українській історії. Тому воно мусить знайти в ній своє природне місце. Було б непоправною втратою, якби документи, багатющі й різноманітні матеріали, але найголовніше – неповторний вільнолюбний дух, яким віє з кожної сторінки цього видання, десь загубився б...”.

Унікальність позацензурного журналу “Український вісник” поціновую в двох взаємозв’язаних аспектах: історичному та журналістикознавчому. Кожний із шести підпільно виданих “Вісників” наповнений різножанровими інформаційними, аналітичними, публіцистичними і художніми творами, кожне слово яких наснажене історичною правдою, волелюбною, доброчинною енергією, яка позитивно впливає на формування української національної свідомості й гідності, державницького мислення і переконання, національних і загальнолюдських морально-духовних цінностей.

“Український вісник” – це доброчесне інтелектуально-наукове, просвітницько-виховне надбання української спільноти. Опубліковані матеріали відкриють вікно студентській і учнівській молоді, українській і зарубіжній громадськості для правдивого пізнання сутності московсько-комуністичної ідеології і політики, спрямованої на знищення волелюбної української нації.

Ідейна, морально-духовна наснаженість матеріалів “Українського вісника” і нині є одухотвореною національною силою українців у боротьбі проти віковічних московських загарбників-нищителів, які ведуть проти України 28-му повномасштабну геноцидну, терористичну, руйнівну війну.

Василь ЛИЗАНЧУК

Рада задля визволення

Ігор ОЛЕЩУК

Цього року громадськість України вшановує 80-річчя важливої події нашої країни. 11-15 липня 1944 року на лісничівці в районі с. Сприня, що на Самбірщині за ініціативою ОУН-УПА відбувся установчий Великий Збір Української Визвольної Ради (УГВР), де було утворено підпільний парламент на чолі з президентом України, ним став виходець з Полтавщини Кирило Осьмак та утворення підпільного уряду на чолі з Романом Шухевичем.

Лісничівка

Від самого початку утворення УПА була організована як понадпартійна загально-національна армія, тому вона і повинна мати загально-національне політичне керівництво.

Конкретна підготовка по створенню УГВР розпочалася навесні 1944 року, коли для цієї мети було утворено ініціативний комітет, про що Р. Шухевич розповів у своїй статті “До генези УГВР”.

“Для здійснення плану утворення всеукраїнського загально-національного політичного центру, який зродився в колах головного командування УПА ще у 1943 р. – весною 1944 р. було утворено ініціативний комітет, який вирішив створити представництво українського народу. Демократична платформа дала можливість залучити до керівництва визвольною боротьбою всіх чинних та національно вартісних українських патріотів, незалежно від їх партійних поглядів”.

Мета і завдання УГВР — об’єднати і координувати дії всіх самостійницьких визвольних сил українського народу на всіх землях України та поза ними з метою боротьби проти московсько-більшовицьких і гітлерівських імперіалістів та створення Української самостійної соборної держави.

Політична платформа, на якій формувалося керівне представництво українського народу, організована на принципах:

1. Беззастережного визнання ідеї УССД, як найвищу ідею українського народу.
2. Визнати революційні методи боротьби за побудову УССД.
3. Задекларувати своє важливе ставлення супроти більшовицьких а німецьких окупантів.
4. Визнати демократію, як основний принцип представництва.

Ініціативний комітет доклав багато зусиль, щоб до складу УГВР увійшли представники всіх українських земель і політичних середовищ, які визнавали його політичну платформу.

Комітет скликав Перший Всеукраїнський Збір УВР, який відбувся 11-15 липня 1944 року в Карпатських лісах, на лісничівці, поблизу с. Сприня на Самбірщині (тепер Львівська обл.) під охороною відділів УПА.

Великий Збір проходив під керівництвом членів ОУН-УПА Ростислава Волошина і секретаря Миколи Дужого. Великий Збір сформував і ухвалив основні законодавчі документи УГВР: “Платформу”, “Устрій” і “Універсал” та обрав керівні органи.

Президентом УГВР було обрано позапартійного Кирила Осьмака, уродженця Полтавщини. Його заступниками: Василя Мудрого, отця д-ра Івана Гриньоха, Івана Вовчука.

Роман Шухевич був обраний головою генерального секретаріату та секретарем військових справ. Ярослав Біленький – генеральний суддя, Микола Лебедь – секретар закордонних справ, Ростислав Волошин – секретар внутрішніх справ, Йосип Позичанюк – бюро інформації. Інші члени уряду мали бути затверджені пізніше.

У прийнятому Універсалі наголошено.

“Український Народе!

Гряде доба Національних Визвольних Революцій. Поневолені народи Сходу і Заходу в своїй безперервній революційній боротьбі ждуть хвилини, щоб на руїнах ворожих їм імперіялізмів побудувати нове вільне життя.

Український народ входить у вирішальну стадію своєї визвольної боротьби. Наближається момент, на який ждали століттями українські покоління, момент, в якому вирішиться наша доля.

Сучасне українське покоління може бути горде, що саме йому доведеться в героїчній боротьбі завершити будову української держави і здійснити предківський заповіт.

Велетенське завдання української держави вимагає ще більшого завзяття, ще більшої відданості справі, а перш за все об’єднання всіх самостійних революційних сил під одним політичним проводом.

Щоб об’єднати всі національно-визвольні сили українського народу, щоб з одного центру керувати нашою визвольною боротьбою, щоб перед зовнішнім світом репрезентувати волю українського народу, та щоб протиставитись спробам ворогів української держави розбивати єдиний самостійний український фронт, — створюється Українська Головна Визвольна Рада, яка від сьогодні бере на себе керівництво визвольною боротьбою українського народу”.

Охоронники Великого Збору

30 травня 1947 року УГВР прийняла постанову про визнання 14 жовтня 1942 року днем постання Української Повстанської Армії (УПА). Збір ухвалив присягу воїна повстанської армії та встановлення цього дня святковим днем УПА.

УГВР була найвищим керівництвом українського визвольного руху, більшість постанов стосувалося безпосередньо УПА або її бойової діяльності. УГВР прийняла також постанови про підвищення у старшинських ступенях вояків УПА, про відзначення їх хрестами бойової заслуги. Також у виданнях УГВР постійно публікували інформації про бої відділів УПА та членів збройного підпілля з репресивними органами.

Українська Головна Визвольна Рада є найвищим керівним органом українського народу на час революційної боротьби, аж до створення уряду Української самостійної соборної держави.

УГВР зіграла важливу роль в українському визвольному русі, бо створення центрального керівництва дало можливість протягом 12-ти років, без допомоги чужих держав проводити підпільну боротьбу і боронити український народ перед репресіями двох окупантів: німецьких нацистів та більшовицьких імперщовіністів.

Уклінно дякуємо, маестро!

Олександр БАЛАБКО,
поет-пісняр

Із ним прощалися під аплодисменти... Так заведено, коли помирає митець, якому за життя було море віддяк глядачів і слухачів у такий спосіб. А коли 16 травня на моєму творчому вечорі в Національній медичній бібліотеці України він співав нашу останню пісню “Чобітки із Ягідного”, притулившись до міцного дубового стола, наприкінці присутні аплодували, стоячи... Йому вже було несила, його підтримували уколи, але маестро з честю виконав свій обов’язок перед глядачем: цей спів був щирим, чуттєвим, стражденним. Дідусь тужить по онучці, яку розстріляв рашист у катівні Ягідне, – “купив онучці чобітки, та не встиг приміряти”.

Але виконав він тоді й радісну пісню, текст якої я присвятив вісім років тому золотому ювілею подружжя однокласників із подільського села Льоні й Люди Нечипоруків: “Хай цей вальс золотий сьогодні звучить для нас...”. Той останній привселюдний виступ маестро став можливим не лише завдяки приязні до митців керівництва книгозбірні, а й благословенний самим Господом, адже заспівати наші з Леонідом двадцять пісень прийшли всі виконавці, у яких би відрядженнях не були, і як би не почувалися... Бо знали, та й усі присутні колеги – поети з очолюваного Ларисою Петровою творчого об’єднання “Світлина”, прозаїки, журналісти, науковці, – що це не стільки відзначення мого дня народження, а цей вечір – для Композитора, який згасав... У День вишиванки, що яскравів різними барвами у залі. А Нечипорук — у вишитій червоними і білими нитками.

16 травня на творчому вечорі Олександра Балабка Леонід Нечипорук востаннє заспівав “Чобітки із Ягідного” (слова О. Балабка, муз. Леоніда Нечипорука)

І ось 4 липня. Повідомлення Люди у месенджері: “Сашо, о 15.55 Льоня пішов в інший світ...” Він іще встиг порадіти новим виконанням у Хорватії наших “Роксолани” (юною зіркою тамтешніх фестивалів української культури Ангеліною Половинкою з Лондона) і “Ярославни” – самою очільницею цих мистецьких дійств, примадонною київської оперети і рієкської опери, народною артисткою України Ольгою Камінською... Неабияким подарунком стала і поява на фестивалі заслуженої артистки України Ірини Персанової, яка заспівала дві наші пісні – “Дощ над Парижем” і “Актрису”.

Так буде й надалі. Його пісні полонитимуть серця багатьох виконавців у світі. І крихітка радості затеплилася в мене за день до цієї трагічної звістки. Нечипоруки отримали нашу з дружиною Любою посилку зі свіжою городиною, і Люда написала: “Льоня любить кабачки. На його прохання я їх підсмажила і зробила заправку зі сметани з часником...”

А 6 липня, до п’ятої київської клінічної лікарні, а потім – на вічний спочинок – у Вишневе, куди прибули мало не всі учасники того пам’ятного для Льоні й всіх нас вечора 16 травня. І вже не на концерт... Патріарх піснетворчого цеху, народний артист України Вадим Крищенко згадав перші кроки Леоніда у композиторстві; народна артистка України Світлана Мирвода висловила слова вдячності маестро і співчуття дружині Людмилі.

Поет Владлен Ковтун сказав, що коли втрачаємо таких людей, то й самі стаємо біднішими. А я навів два приклади того, що маестро звідти, з високості, чує нас! Навіть направляє посланців: метелика, який прокружляв і сів на мою футболку, як тільки я вийшов за хвіртку, аби йти до потягу. А в Києві — джмелика, який не побажав розлучатися із соняшником, що його я купив для Льоні й заходив до метро: таки потім полетів на іншу квітку.

І цікаво, що й метелик, і джміль були у червоно-біло-чорному оздобленні. Як вишиванка мого друга Леоніда Нечипорука 16 травня...

Лелеки саме лаштувалися в Козаровичі, а він вилетів їм назустріч

Галина ДАЦЮК,
журналістка

Щойно одержала дивовижну книжку побратима Івана Іваницького “Калина цвіте, коли тепло…” (Київ, “Ліра-К”, 2024), про яку автор мріяв, скільки жив… “Для нього це був би момент абсолютного щастя”, – написала дружина Валентина Бондаренко. Абсолютного – без присутності на землі автора – не виходить. Але щира радість від зустрічі з книжкою, у якій — великий Іванів світ, переповнює серце липневою сотою! У книжці і моє слово про колегу, з яким працювала і дружила 40 років.

Іван Іваницький знав, що всі на світі дороги ведуть у Козаровичі. І всі, хто знав Івана, погоджувались. Аргумент був залізний: коли б не так, то хіба втрапив би у їхнє село Ів Монтан? І ще сотні всесвітньо знаменитого люду, що простували цими дорогами на його малу батьківщину? Іванові взагалі важко було щось заперечити, бо оповідав він дивовижно – смачно, детально, переконливо. Так само правдиво писав. У поетичному епіграфі до книжки про рідне село він сказав:

І десь уже, в чомусь малому,
І я – історія села.

Не лише села. Іван Іваницький – це яскраве ім’я в історії української журналістики найвищої проби. Свідчення тому ця книжка – концентрат таланту і україноцентричності автора. Його слово охоплює всесвіт тем, явищ і з’яв. Але найбільше він пише про людей. Будучи неперевершеним оповідачем, він умів слухати інших. Запам’ятовував і носив у наплічнику власної пам’яті колосальні архіви, ніколи нічого не забуваючи. До них Іван звертався в дописах у Фейсбуці, акцентах, сильветках, мемуарчиках. Для нього не важливі були епітети, для нього важливі людські справи і вчинки. Тому його журналістика й ця книжка зокрема – людиноцентрична. Кожна людина для нього – пригода, новела, історія.

Він знав, що калина цвіте, коли тепло, і любив весни. Про книжку під калиновою назвою мріяв, скільки творив, – пів віку. І з року в рік плекав це символічне дерево, доглядав, поливав, обкопував, підживлював, проганяв від нього хижих птахів, щоб не склювали. Тепер на кожній сторінці воно проросло Україною, не розсипаною, а зібраною у суцвіття сильного авторського слова.

Українці – це капітальний народ, – казав Іван. Він шанував цей народ і кожну його одиницю. І сам був капітальним надійним українцем. “Спроквола, потихеньку збирає щось, будує, відкриває, пише. Хоч мало хто про те у світі знає”...

Його журналістика – це любов у рядках, між рядками і поза аркушами. Його тексти дають надію. Вони світлі, як Іванова усмішка, яку він носив, як щит, броню, щоб не оголювати насправді вразливого і пораненого серця. Війна поранила його до стану несумісного з життям, але калинове дерево відроджує і увічнює його ім’я.

“ЗСУ і далі наближатимуть той день, коли вже можна буде карбувати найдорожчу для нас нагороду, найбажанішу і наймасовішу – із зображенням Золотого Тризуба і словами “За перемогу над російською федерацією” на аверсі і датами на реверсі – перша відома всім 20 лютого 2014 року, а друга поки що не відома нікому... На пощаду ворог хай не розраховує. Бо його чекає помста за все содіяне на нашій землі, за всіх убієнних, але не скорених”.

У його світі не було місця для їхнього міра, “починаючи з рецептів блінов”...

Він вважав, що “без глибокого осмислення того, що було, – не буде виразного уявлення про те, як жити далі”. Тому багато розмірковує, робить передбачення, висновки, які часто справджуються. Він нагадував мудрого філософа Фабіяна з Миколайчукового “Вавилону” – знав набагато більше, аніж ми думали.

Коли прийшла Велика війна, перестало писатися. Зрідка “вистрибували осколки на злобу дня”. Проте Іван опанував ступор. Уся його сторінка у Фейсбуці – це логічні, публіцистичні, журливі, іронічні тексти і жодної світлини з самомилуванням.

За десять днів до 18 лютого Іван бідкався, що у Козаровичах нема снігу, і якщо у березні підуть холодні дощі, то поб’ють цвіт у садках... Він любив писати взимку. “Тиша така, що аж дзвенить у вухах. Дивися, милуйся краєвидами і радій життю на повні груди. І хто б міг подумати, що у березні 2022-ого року на отаку, вже на весну налаштовану красу, посиплеться не сніг, а міни і снаряди. А так хочеться лапатого білого снігу.

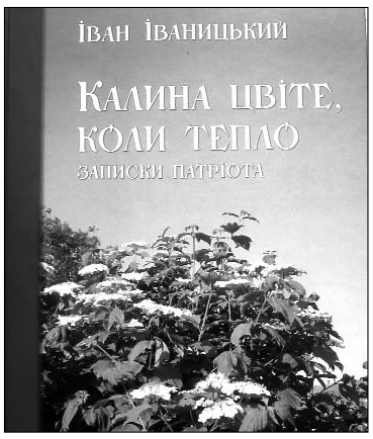

На городи і сади, на все село з його багатьма “нема”. Але що точно скоро всюди буде – це весна.

P. S. І тут пішов сніг”.

Іван творить і сперечається до останнього журналістського набою. Тут кожен міліметр тексту – густий, як калиновий джем. Кольору калинового вина. Запашний, як калиновий квіт. Глибокий, як білі сніги у Козаровичах, у тиші яких Іванові писалося легко, ніжно і сильно. Така ця книжка – кетяг червоної калини, яка для ворога цикута, для нас ліки від амнезії. А для України – сила!

Він відлетів, як бусол. Лелеки саме лаштувалися в Козаровичі, а він вилетів їм назустріч. Як маяк, щоб птахи не заблукали. Щоб було їм краще летіти. А “краще – є куди завжди”! Іван Іваницький знав, що казав. І хто йому заперечить?

Хай в долі будуть щастя і краса!

Інна ГОНЧАР,
членкиня НСЖУ та НСПУ,
м. Новодністровськ

“Дорогим і незабутнім батькам нашим, дружині Ніні Семенівні, родичам, колегам і друзям з любов’ю присвячую”, – це перше, про що заговорив до нас, читачів, автор зі щойно народженого, свіжовидрукуваного автобіографічного видання “Хай в долі будуть щастя і краса”.

Автор – заслужений журналіст України, краєзнавець, публіцист, редактор, громадський діяч, автор низки книг про історію рідного краю, почесний громадянин рідного села Вашківці, що на Сокирянщині, лавреат Чернівецької обласної краєзнавчої премії імені Олекси Романця Олександр Чорний – побачив сигнальний екземпляр останньої прижиттєвої своєї книги, але вже не зміг узяти до рук за кілька днів до Вічності... (помер 19 травня 2024 р.).

Про цю книгу, що вийшла друком у Чернівцях, я почула вперше у день прощання з колегою в Національній спілці журналістів. А на сороковинах світлої його пам’яті з особливим трепетом взяла до рук подарований донькою Людмилою екземпляр.

Мерехтіла свіча перед портретом Олександра Дмитровича, а рідні, друзі, колеги, сусіди щемно згадували про дорогу людину, поважного земляка, людяного сусіда і невтомного творця і збирача історії рідного краю.

На той момент я вже прожила душею перший дотик до цієї книги, лише дещо побачивши і прочитавши у дописах дочки та районної бібліотеки: побажання Олександра Чорного, яке він так душевно і зворушливо залишив для читачів у назві своєї останньої книги, глибоко запало в душу.

...Гортала сторінку за сторінкою і не йняла віри, що Олександр Дмитрович презентує своє дітище вже поглядом з Вічності, ледь помітно усміхаючись з однієї світлини, вдивлячись у світ з іншої.

“Життя – це мить, пролетить – не помітиш! – поділився в анотації до видання автор. – Отож тут подано тільки деякі життєві епізоди і творчі моменти, які вдалося зафіксувати, завдяки збереженим у домашній теці моїх авторських фото, а також світлин і спогадів родичів, колег і друзів”. А далі звернувся до усіх, а надто – до нащадків: “Кожному треба

шукати себе з молодих літ. Розвивайте творчість, її можна набути, якщо обрати улюблену професію і бути наполегливим, спостережливим і небайдужим до прекрасного”.

Замість передмови О. Д. Чорний наголосив, що фото – то “неповторні миті людського життя”, а “зупинена мить – це частинка нашої минувшини, що складає калейдоскоп життя”.

Більш детально познайомив читачів у передмові із творчим спадком Олександра Чорного колишній голова обласної організації НСЖУ, заслужений журналіст України Юрій Терон. Про Почесного громадянина рідного села Вашківці та його творчий ужинок розповів земляк і колега, журналіст, краєзнавець, член НСЖУ Юхим Гусар. Про колишнього редактора “Вижницьких обріїв” з нагоди поважного 70-ліття О. Чорного за дорученням колективу ветеранів-журналістів мовила голова районної організації НСЖУ Алла Чечул.

Редакторкою видання стала сестра Олександра Чорного Зіновія Голяк.

*“І плоть моя, світлом ущерть налита,
була запечатана духом любові
до чистого листя, солодкої миті”.*

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ

Духовне обновлення словом

Ми вічність носимо в душі!
Іван Франко.

Тільки зроджені словом живуть у слові.
Павло Мовчан.

Всеоб’ємний дух, що всюди присутній, то піднімає душу на неосяжні висоти споглядання темного світла, то опускає її в чорну безодню щоденної реальності в надії побачити світло чисте. Здавалося, від цього бездонного провалля, яким відкрився для творця поем “Вогонь” і “Потоп” космічний світ і світ земний, уберегтися людині неможливо – він втягує, всмоктує, мов та чорна діра Всесвіту, усе живе і неживе і осягнути розумом його катастрофічне призначення людині не судилося. Але пізнати логіку і смисл космопланетарної та соціокультурної історії поет поривається, прагне. Цю духовну спрагу пізнання святого таїнства творення Богом-Творцем земного світу природи і людини Павло Мовчан вгамовує одухотворенням, наповнюючи свою душу життєтворчою енергією, якою його, вірить митець, обдарував Той, що

...виліпив людину і ввіпхнув
вогню небесного у незнищенну душу,
щоб змірять нею неба глибину
і її чином розпечатать сушу.

“Дух, що дає “велику душу” – душотвірний, як біль”[1], – стверджує Мартін Гайдеґґер, заглиблюючись у мовну стихію Ґеорга Тракля в статті “Мова в поезії”. Філософ вважає, що величина душі вимірюється здатністю на “вогненне споглядання”: “Дух – це пломінь. Палаючи, він світить”[2].

Оцей пломінь-промінь, цей дух, що “палаючи, він світить”, несподівано, з подивом виповідає Павло Мовчан у поезії “Світло”, торкнувся його руки, пройшов крізь плоть і – “побільшало світла, //тепла прибуло, зароїлася радість...”

І плоть моя, світлом ущерть налита,
була запечатана духом любові
до чистого листя, солодкої миті,
що, певно, в житті не повториться знову.

Ліричний герой переживає катарсисну мить духовного осяяння, духовного обновлення завдяки живій енергії Всевишнього, енергії Верховних Сил, а отже, з’яві Духа, іскри Божої –

Красою мене обпекло неземною...

Мимоволі згадується оригінальний розмисел про українську душу і національний дух Павла Мовчана “Витоки”, зокрема розділ “З енергії вогню”, в якому осмислюються джерела енергії – вищі й нижчі магічні сили, які перебувають під контролем Всевишнього, стверджується, що “бог Тепла і бог Світла, як близнюки, є персоніфікаціями двох енергетичних проявів вищого Божества – бога Вогню”[3].

Роздумуючи про триєдиність, трискладовість слова, поет-мислитель стверджує: “Триєдиність зовнішньої, внутрішньої форми і змісту слова вкладається в напівабстрактні, напівзримі порівняння: Бог-отець, Бог-син, Дух Святий. Дух Святий у слові присутній, але й нам дано наповнювати його”[4].

У поемі “Іменники”, присвяченій Маркіянові Шашкевичу, Павло Мовчан наголошує на магічній духотворчій сила слова, того сповненого загадковості нетлінного слова, яке “таїть у собі іскру”, спосібну розпалити в обездуховленій людині пристрасну жагу самопізнання, розвіяти світлом слова темінь обездушеного життя.

На будування духу – самовладно
поклав терпляче слово і нещадно
відкинув все непевне, нетривке,
та й зводив самотою дух надсадно
на рівень серця...

Павло Мовчан апелює до духа, тому, переконаний: дух, одухотворює, обдаровує душею. За Гайдеґґером, “він той, що вкладає душу. Але душа зі свого боку оберігає дух і до того ж так суттєво, що без душі дух, імовірно, ніколи не може бути духом. Вона “годує” дух”[5].

Отже, Дух – це життєтворна енергія, іскра Божа від небесного вогню, що “йменувалася світлом”, яким творець засвітив людську душу.

Він навіть іскру власну їй вділив,
і до безсмертя указав дорогу,
і долю дав, щоб відала коли
додому повертатись їй до Бога.
І слово від безпам’ятства їй дав...

Шлях до духовного обновлення людини пролягає крізь Слово, завдяки Слову – тій іскрі Божій, що її вселяє Бог в її душу.

Святий Августин, осмислюючи твори неоплатоніків, утверджувався у вірі в божественність Слова: “Слово – сам Бог, що є “правдивим світлом, яке просвічує кожну людину, що приходить на цей світ”[6].

Неоплатоніки, а слідом за ними і Святий Августин, були переконані, що Слово Боже стало тілом і поселилося між людьми, тому людська душа здатна підніматися до духотворного життя за початковим Словом, прямуючи до повної досконалості[7].

Дбаючи про вивищення людського духу через духовне просвітлення, духовне обновлення, отець і вчитель християнської церкви Аврелій Августин стверджував, що саме принципи самопізнання закладають основи і торують шлях до Богопізнання, а отже, до проникнення в таємницю особистості, в приховану духовну сутність буття, запліднену Словом.

Микола Бердяєв, до філософських “голосів” якого Павло Мовчан уважно прислухався, в праці “Самопізнання (спроба філософської автобіографії)” виповідав: “Таємниця особистості, її унікальності нікому не зрозуміла до кінця. Особистість людська таємничіша, ніж світ. Вона і є цілий світ. Людина-мікроскоп і містить у собі все”.

Саме на намаганні пізнати себе як індивідуальність, як таємницю самобуття і таємницю природного світу, в якому йому судилось терзатися в духовних пошуках, бороннях і пориваннях відкрити Словом злочинну абсурдність діянь людинодемонів людства, і зосереджується переважно міфопоетичне мислення Павла Мовчана.

Поета гірко опечалює усвідомлення того, що, за визначенням Карла Густава Юнга, “дух не позбувся демонізму, а людство, розвиваючи науку і технологію, наближає себе до небезпеки одержимості”[8].

Архетип духа і досі продовжує служити і добру і злу, адже сучасна людина не відмовляється від співпраці із духом пітьми, що й засвідчує терористичне свавілля путінської росії, в якій тотально зруйновано моральну автономію людини.

Творець поем “Вогонь”, “Потоп”, “Ідоли” та ряду інших побачив “крізь незнищену іскру невмирущу”, як “пропікав повітря ангел смерті”. Бо іскра Божа потрапила в длані сатани й проткнула чорним променем українську чорнобильську долю, творячи

Суцільний розпад, нищення та тління
і вимивання вічності з ґрунтів,
стирання рис і чоловічих ліній,
суспільний вар безликості в житті.

Вогонь небесний безжально спалював усе живе, усе земне –

він тлінне все і часове палив,
все суще повнив, полум’ям ущертно.

“Полум’яна карусель”, кружляючи над цим боготвореним світом, розривала час (“розрив, розріз, розчеплення... злиття”), піднебесна вись ставала низом, і “вогонь небесний вже палив” і самого митця, покликаного “засвідчити безглузде світотратство”. Проте “всеоб’ємний дух” розгортався і “очищалась у вогні душа” — відкривався поетові новий зір.

І відкривався новий зір мені,
не просторовий, – в іскрі, в глибині,
де стиснулись всі вибухи й вогні,
де всі кінці зійшлися та початки,
всі болещі, всі радощі земні,
всі злидні наші й всі, усі достатки...

Жага пізнання, “незвідана й недремна”, “промацуючи радістю пітьму”, розбуджує уяву ліричного суб’єкта, відроджує пригаслу, затавровану тоталітарним лихоліттям пам’ять і життя в ньому починає відкриватися, наче храм.

Художній світ Мовчана наповнений міфогенними сюжетами, мотивами, в ньому часто ключову образно-символічну роль відіграють природні стихії (вода, вогонь), язичницькі божества, міфопоетичні, зокрема демонологічні образи (ангели, демони), тваринна міфосимволістика...

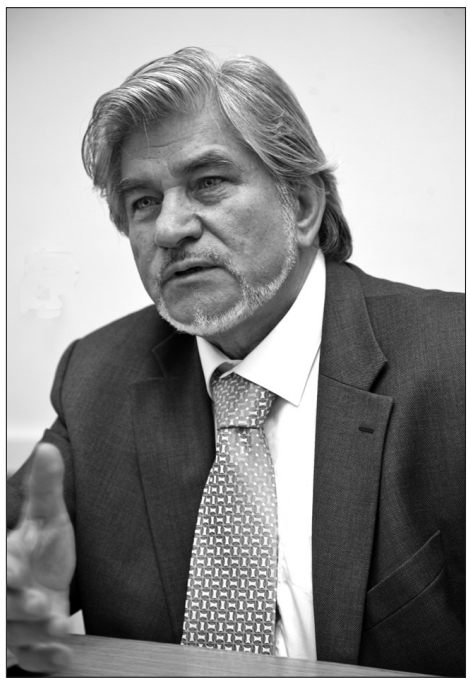

Так, у поетичному хронотопі поеми “Потоп” функцію своєрідного провідника всіма колами історичного пекла українського роду виконує міфологічний топос ковчега, який символізує віру й надію на “причалення” пошарпаної ураганами драматичної історії української людини до берега свободи і віри.

Болісні сполохи-пригадування ліричного героя-оповідача обмивають індивідуальний життєвий простір та простір історичний – вселюдський та національний. “Погляд гостролезний” пізнання “гортає” “чорні сторінки” книги буття людства та “книги втрат” свого роду і свого народу і поет завдяки цьому “обпливанню” ковчегом пам’яті історичного минулого – міфологічного і реального – звільняється від потопу, від нанесеного потопом мулу, який осів у його душі, і духово обновлюється. Обновлюється словом-пам’яттю, словом-осудженням, словом-рефлексією в надії досягти “зустрічі в словах людського і божественного”.

Поеми Павла Мовчана – це своєрідні жанрово-стильові вітражі, які імпульсивно проміняться тривожно-запитальною енергією духопіднесення. Раптові перепади ритму, згущення і несподівані прояснення настроїв і переживань, емоційно-експресивне, напружено-почуттєве рефлексування – все це засвідчує й виражає діалектичну суперечливість духовних пошуків митця, який постійно перебуває або у внутрішньому діалозі із самим собою, або в діалогічному спілкуванні ліричного “власне автора” з об’єктом рефлексії, а саме з Тарасом Шевченком (“Уривки з поеми про Т. Г. Шевченка”), Іваном Франком (“Начерки до портрета Івана Франка”), Максимом Березовським (“Слухаючи музику Максима Березовського”), Маркіяном Шашкевичем (“Іменники”).

Властива для його поем “Відчай”, “Потоп”, “Вогонь”, переважно незавершених, крім, здається, поеми “Ідоли”, фрагментарність, різнорідність ритму монологічного виповідання, динамічна пульсація думки, зосередженої на пізнання себе, розіп’ятого на хресті сумнівів і переживань, неспокійні, бурхливо емоційні розмисли про духовно-історичні травми свого народу і людства засвідчують поривання поета осягнути неповторне, запліднене духом творчості людське буття-у-світі.

Загалом творча діяльність Павла Мовчана – поетична і науково-публіцистична – зосереджена передусім на просвітленні рідним словом індивідуальної і суспільної свідомості, на прагненні осмислити людинознавчі філософські питання, пізнати аксіологічні засади і сенси буття людини, морально-етичні принципи її діянь, а головне, виразити себе, власну індивідуальність в філософському переосмисленні таких категорій, як час і простір, дух, душа і слово, людина і природа, добро і зло...

Визначаючи рух, простір і час основними поняттями поетичного тексту Павла Мовчана, Іван Дзюба вважав, що сутність його поетичної філософічності, яка “здійснюється не шляхом пошуку поетичних відповідників до категорій інтелектуальної спекуляції, без умоглядного “оснащення”, а немовби в самих реальностях буття”.

Основним жанрово-творчим чинником у творчій діяльності Павла Мовчана є філософсько-поетична, інтелектуально-емоційна рефлексія, базована на оригінальній, виробленій поетом, в тривалих пошуках притаманній тільки його власній образотворчій манері метамові. Вже на початку 90-х років минулого століття Мовчан у передмові до поетичної збірки “Відбитки” поділився своїм досвідом в пошуках відповідної мови, намагаючись не потрапити в тенета фальшивих оптимістичних декларацій: “Метафора ставала багатоповерховою, зміст заховувався за лаштунками тропів, вірш ускладнювався, важчав...”

Метамова Павла Мовчана – поета-інтелектуала з індивідуальною системою знаків і топосів, глибоких за змістом та символічним наповненням метафор та афоризмів, зорієнтована на сподіваний діалог авторської та читацької свідомості. Правда, поет особливо не переймався проблемою сприйняття його творчості, оскільки усвідомлював, що його художні твори переважно зорієнтовані на рецепцію в елітарних колах. Так, Євген Маланюк у своїх “Думках про мистецтво” писав, що сам акт творчості – це своєрідна містерія. Оскільки “мислення поета провадиться на його власній, одному йому відомій мові... ця мова є мовою образів, таємничих, не завжди точно окреслених”.

Мимоволі зринає припущення, що ці роздуми Маланюка зродилися внаслідок заглиблення в творчу лабораторію Павла Мовчана, в якого, за Олександром Потебнею, мова і мислення складають органічну єдність. І цю нерозривну цілісність мови й мислення називають мовомисленням. На цій своєрідності Мовчанового мовомислення, мисленнєвості його поезії робить особливий наголос Олександр Хоменко: “...Мовчан пропонує кожному майже предметно відчути пластичність потоку мовлення, його клекіт і нуртування, страждання й біль поруйнованої хижими вітрами історії мови й постійні зусилля людини відновити у творчому акті єдність мови-матерії, мови-мислення”[9].

Пізнання суб’єктивного світу людини, яке в творчості Павла Мовчана пролягало крізь самопізнання завдяки духовному обновленню словом, зобов’язало поета-мислителя “заводити” в поетичний світ образно-смислові розмисли про такі філософсько-етичні універсалії, як віра і зневіра, добро і зло, любов і ненависть, правда і лжа...

Та з особливою дослідницькою доцільністю Мовчан пізнає і творчо сприймає міфопоетику українського світосприйняття і світовідчуття, глибинно-архетипні та міфологічні основи великого материка національної культури. Обрано-метафоричний, символіко-міфологічний світ поета і мислителя Павла Мовчана насичений, наповнений живою духотворчою енергією народного мовотворення, що і забезпечило повноцінне естетичне вираження його багатогранного таланту.

---

[1] Мартін Гайдеггер. Дорогою до мови. Літопис. Львів . 2007. – С. 63.
[2] Там же.
[3] Мовчан Павло. Український формат. К.: ВЦ “Просвіта”. 2018. – С. 111.
[4] Там же. – С. 303.
[5] Там же. – С. 61.
[6] Святий Августин. Сповідь. Київ: Основи. 1996. – С. 114.
[7] Там же. – С. 281.
[8] Юнг Карл Густав. Душа и миф. Шесть архетипов. К.-М.: 1997. – С. 336.
[9] Хоменко Олександр. Мисленнєвість поезії й поезія мисленнєвості: діалектика творення вербальної космогонії Павла Мовчана. – Цілюща сіль самопізнання (про Павла Мовчана та його творчість). К.: Ярославів Вал. 2023. – С. 243.

Молодь Дніпра живе і вчиться

Наталія ТЯГЛО,
директорка комунального позашкільного навчального закладу Мала академія наук учнівської молоді” Дніпропетровської обласної ради

Дніпропетровщина – під ворожим обстрілом... Але попри війну молодь продовжує цікавитись науками в літніх школах по всій країні. Йдеться про позашкільну освіту в рамках діяльності Малої академії наук України (МАН). Створена наприкінці 90-х років XX століття під егідою Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України, МАН – позашкільна освітня система для пошуку і підтримки талановитих дітей, активації їхнього інтересу до освіти і науки, плекання молодого покоління інтелектуальної еліти України. Відбір і підготовка здібних учнів до національних та міжнародних олімпіад, конкурсів та інших інтелектуальних змагань, допомога юним дослідникам у формуванні наукових вподобань та вибору майбутніх сфер інтересу в науці, а також підтримка і розвиток кваліфікації педагогів – такі першочергові завдання Малої академії. Для їх реалізації створено і функціонує загальнодержавна мережа територіальних Малих академій наук. Серед них на високому рівні працює і Дніпропетровське територіальне відділення МАН.

Дніпропетровщина нині, на жаль, прифронтова область, але ще це потужний транспортний, логістичний і медичний хаб, а також відомий далеко за межами України освітній центр. Підтвердженням цьому є те, що Дніпропетровська МАН – серед лідерів в Україні. Незважаючи на жодні обставини, у закладі працюють гуртки і секції, ми реалізовуємо науково-освітні проєкти та творчі заходи.

Дніпропетровська обласна МАН об’єднує понад 4000 вихованців; залучає до співпраці близько 350 науковців, які працюють з учнями в 135 гуртках та наукових товариствах; підтримує юних дослідників, які залучені до дослідницько-експериментальних і пошукових робіт у нашій області. Вагомим свідченням успіху є те, що у 2024 році 42 вихованці Дніпропетровської МАН вибороли перемогу у фіналі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт – найбільшому учнівському інтелектуальному змаганні в Україні. Наші вихованці навчаються, досліджують, створюють стартапи, презентують проєкти і перемагають на конкурсах як в Україні, так і за її межами: Туніс, Польща, Румунія, Канада, Туреччина, Німеччина, Швеція, Фінляндія і США – неповний перелік країн, де перемагали наші вихованці.

Дві команди МАНівців з Дніпропетровщини цього навчального року перемогли в Міжнародному конкурсі космічних експериментів – серед майже 2300 проєктів вибороли перемогу і були присутні під час запуску космічного корабля SPACE X у Центрі космічних досліджень NASA (штат Флорида, США). У космос відправились лабораторії для проведення запропонованих нашими вихованцями досліджень, при цьому діти спілкувалися з астронавтами і отримували від них звіти про хід наукових експериментів.

Від початку російсько-української війни Дніпропетровська МАН доклала багато зусиль для збереження активності участі молоді в заходах, а також зв’язків з учнями і педагогами, які вимушено покинули довоєнні місця навчання та роботи на Дніпропетровщині. Навчальний рік у закладах загальної середньої освіти закінчився, але МАН проводить традиційні літні школи з фізико-математичних, природничих, гуманітарних та інших наук. На жаль, з урахуванням умов безпеки такі заходи зараз мають проводитись дистанційно, втім, це не зменшує інтересу до них учнів та педагогів.

Однією з найбільш привабливих подій літніх профільних шкіл Дніпропетровської МАН у 2024 році стало проведення 5 червня за ініціативою Національного Центру “Мала академія наук України” телемосту, що з’єднав Дніпропетровську Малу академію наук з НЦ “МАНУ” (м. Київ) та Європейською організацію ядерних досліджень (ЦЕРН, м. Женева, Швейцарія). Такий захід служить не тільки передачі нових знань від провідного світового дослідницького центру фізики високих енергій, але також є свідченням поваги і підтримки з боку ЦЕРН та Національного Центру “Мала академія наук України” Дніпропетровщини, яка живе, бореться і виховує-плекає нове покоління українських вчених.

Спікером телемосту в формі вебінару виступив молодий український вчений Михайло Дальченко – учасник досліджень ЦЕРН, пов’язаних із вивченням т. зв. “чорної матерії”, бозону Хіггса; Ph.D., старший викладач Університету Женеви, спеціаліст в галузі фізики частинок. Тема телемосту “Крізь терни до зірок: паралелі між CERN та CTAO (Масив Черенковських Телескопів)” присвячена діяльності ЦЕРН з вивчення Всесвіту та висвітлює міжнародний проєкт побудови наступного покоління наземних інструментів для дослідження космічного простору – Cherenkov Telescope Array Observatory (CTAO).

Модератором телемосту виступив провідний фахівець Національного Центру “Мала академія наук України” Олександр Юров, який з початком повномасштабного військового вторгнення РФ до України став фактично почесним посланником освітян нескорених міст України, оскільки є одним з ініціаторів та організаторів аналогічних телемостів, що вже з`єднали ЦЕРН і Малу академію з освітніми закладами Херсонщини, Маріуполя, Бучі, Ірпеня, Харкова та Запоріжжя. На телемості для Дніпропетровської області Олександр розповів про участь МАН в Міжнародній конференції ЦЕРН – Україна, яка проходила у Києві 28-29 травня 2024 року, і високі позитивні оцінки, надані генеральним директором ЦЕРН Фабіолою Джіанотті та президентом Національної академії наук України академіком Анатолієм Загороднім роботі Малої академії наук з поширення знань ЦЕРН для формування нового покоління науковців та популяризації фізики і науки загалом.

Важливо зазначити, що попри повітряні тривоги та інші обмеження, викликані вимогами безпеки воєнного часу, телеміст ЦЕРН – Київ – Дніпро МАН викликав інтерес близько 100 учасників – педагогів, співробітників та учнів Малих академій Дніпропетровської, Херсонської, Київської, Рівненської та інших областей України (участь у телемості була відкрита для всіх бажаючих, хто зареєструвався онлайн). Слухачі задавали питання з тематики доповіді, висловили подяку НЦ МАНУ за організацію телемостів і побажання щодо продовження заходів з дистанційного поширення знань від ЦЕРН та провідних наукових центрів світу.

Для всієї системи Малої академії наук України, складовою частиною якої є Дніпропетровська МАН, в роки війни стала принципово важливою реалізація засад освітньої дипломатії: ми демонструємо всьому світу, що Україна є, вона бореться і живе! Одним з конкретних внесків до засад реалізації такої дипломатії став телеміст ЦЕРН – Київ – Дніпро.

Ми щиро вдячні Національному Центру “Мала академія наук України” та українським вченим, які беруть участь в дослідженнях ЦЕРН, за проведення цього телемосту, що служить активації інтересу української молоді до фізики, освіти і науки загалом, підтримці і зміцненню віри освітян України в Перемогу.

Все буде Україна!

Учні та педагоги Дніпропетровської територіальної Малої академії наук України – учасники команди фіналістів Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН, травень 2019 р., м. Київ

Вітаємо посестру

Правління Рівненського обласного товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка щиро вітає посестру Мирославу Косарєву із 70-річним ювілеєм!

Мирослава народилася в родині, де сповідували національну ідею, християнські цінності. Мама була зв’язковою УПА, яка стала прикладом любові до України, боротьби за її свободу. Тато, працюючи завідувачем урологічного відділення Дубенської лікарні, завжди розмовляв і вів документацію українською мовою. У радянські часи це була форма боротьби з русифікацією. Через це втратив посаду.

Пані Мирослава – одна з організаторок Товариства шанувальників української мови в місті Рівному, що утворилося в 1988 році. Відтоді є активною просвітянкою, тепер – членкинею Ради міського і відповідальною секретаркою правління обласного товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

Першою великою справою Товариства став збір підписів за надання українській мові статусу державної у жовтні 1988 року. Окремою яскравою сторінкою життя п. Мирослави було створення вокального ансамблю “Посестри”, репертуар якого ніс людям світло нових знань з історії України, відкривав невідомі сторінки культурно-пісенної спадщини.

Християнські цінності – основа сім’ї. Багато років і донині пані Мирослава очолює та співає в церковному хорі. Ревна прихильниця розбудови Православної Церкви України.

Провела сотні заходів з національно-патріотичного виховання, одна з організаторок круглих столів щодо державотворення, утвердження української мови як державної.

Нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня, орденом святої рівноапостольної княгині Ольги ПЦУ, медалями “Будівничий України”, “За жертовність і любов до України”, “100 років Рівненській Просвіті”, почесними грамотами міської та обласної влади, Всеукраїнського, обласного та міського товариств.

Бажаємо пані Мирославі невичерпної енергії на подальшу розбудову України, Господнього покровительства на здоров’я, благополуччя їй та родині. Многії літа!

Центральне правління і редакція “Слова Просвіти” долучається до привітань Мирославі Косарєвій!

Високі шанси перемогти

У квітні-травні цього року на замовлення Національної платформи стійкості та згуртованості дослідницька агенція Info Sapience провела опитування щодо ймовірності перемоги України у війні. Про це повідомляє інформаційний портал “Моя Київщина” з посиланням на агентство “Інтерфакс-Україна”.

В опитуванні взяли участь 1000 респондентів. Їм пропонувалося визначити три пріоритети, до вирішення яких вони готові докладатися особисто у вільний від роботи час.

Перше місце в рейтингу посіла допомога ЗСУ (51%), на другій позиції – допомога біженцям і ВПО (23%), на третій – боротьба з корупцією (15%), хоча соціологи не уточнювали, в якому саме вигляді вона відбувається.

Далі йшлося про довіру українців до різних інституцій: більшість (97%) довіряють насамперед родинному колу (сім’ї та родичам), на яке вони можуть спертися у такі важкі часи, як зараз. На другій позиції ЗСУ (94%), на третій – сусіди (76%).

Натомість державні інститути (Уряд, ВРУ, місцева влада), а також політичні партії – на нижчих сходинках. Певною мірою таку ж тенденцію демонструють відповіді на питання про фактори стійкості під час війни. Трійка лідерів – це віра в ЗСУ (63%), сім’я, родичі, близькі (49%) і щоденна праця (27%). Віра у державу та віра у суспільство набрали лише 12% і 8% відповідно.

Учасники опитування також оцінили ймовірність Перемоги України за шкалою від 10 (дуже ймовірно, що Україна виграє війну) до 0 (дуже малоймовірно). 65% респондентів обрали позначки 10, 9, 8, тобто вони впевнені у Перемозі. Натомість найнижчі показники 2, 1, 0 відзначили лише 6%. З впевненістю у Перемозі корелює те, що 69% готові терпіти труднощі через війну заради Перемоги стільки, скільки потрібно, а не готові взагалі – тільки 3% (решта обрала конкретні терміни – кілька місяців, рік, кілька років). За статтю та регіоном статистично значущих відмінностей у відповідях не спостерігається.

“Не всім-бо живеться просто, не кожен сягає неба,
А життя тоді найдорожче,
Як за нього боротися треба”.

Броніслав СОХАЦЬКИЙ,
м. Львів

Коронації Ольги Яворської

Шукай краси, добре шукай!
Вона є все, є всюди.
І. Франко

Справді таку диво-красу знайшов правдолюбний, невгамовний Петро Шкраб’юк у глибині Вітчизни – у древньому селі Тур’є, що на Львівщині, – Ольгу Яворську.

До 2024 року вона вже опублікувала двадцять три книжки поезії та прози; мала дві літературні премії – імені І. Франка та І. Вільде, а також високу педагогічну премію С. Дубровицького, стала переможницею на багатьох конкурсах імені дослідника Бойківщини М. Утриска. Від 2008 року її ім’я записано в Почесну книгу “Золотий фонд Бойківщини”.

Петро Васильович у бліц-передмові признається: повість-есе написана ним не на приватне замовлення, а за покликом його серця. Він був глибоко здивований і вражений перемогами над бідами – небезпечними хворобами й потужним талантом Богом обдарованої письменниці, що виявив себе вже у першій збірці віршів під промовистою назвою “Зелений зарінок”. У ній, як наголошує П. Шкраб’юк, ще в 1993 році були чітко зазначені творчі інтереси, потреби, які вона воліла уречевлювати в своїх майбутніх роботах громадянського, релігійного, філософського, інтимного та пейзажного змісту. Свої мрії, задуми вона таки здійснила. Бо творчість стала для неї способом буття.

За критиком, на її твори з громадянської тематики великий вплив мали, насамперед, члени сім’ї та родини. Так, батько був активним членом ОУН та славнозвісної “Просвіти”, захоплювався творами світочів нашої духовної культури – Кобзарем, Каменярем, ретельно читав “Літературну Україну”. Не відставала від нього і мати: знала напам’ять багато віршів Т. Шевченка. Очевидно, що на свідомість Ольги мав вплив і сотник УСС І. Пірус – брат Олиного діда. З юних літ вникала вона в єство спогадів безпосередніх учасників УПА, уважно читала заборонені твори дисидентів, зокрема – Героя України В. Стуса. 1990 року в поезії “Дорога на Голгофу” писала: *“Читаю Стуса... Як болить душа, І камінь груди здавлює до крику: Його любов – пречиста, як сльоза, Його журба, як океан, велика. Він був борцем, він для Вкраїни жив, До сонця повертався, наче сонях, своєю смертю правду освятив – Кров мукою вигупує у скронях”* (збірка “Понад планом подій”).

У 90-ті роки письменниця написала низку віршів, зміст і назви яких говорять самі за себе: “Іван Мазепа”, “Крути”, “Довбуш”; вірші присвячені світлій пам’яті В. Марченка, Н. Яремчука, В. Симоненка, І. Світличного.

У циклі згаданої тематики, як наголошує пан Шкраб’юк, мисткиня ставить об’єктивний політичний діагноз соціалізму, що панував довгими десятиліттями у нас. По суті той режим був тюрмою народів, а не земним раєм, галасливо обіцяним вождями пролетаріату.

По-справжньому болить її небайдужа душа від безневинних жертв горезвісних Соловків, загибелі Небесної сотні, Помаранчевої революції та тисяч, тисяч героїчних воїнів російсько-української війни. Патріотка несхитно вірить у вікторію України над імперіалістами-загарбниками, знавіснілими, знетямленими дикунами XXI століття: *“Та загине антихрист і янголи в сурми заграють, Господь Україну пригорне небесним крилом”,* – говориться у збірці “Сльоза-живиться”. І далі: *“Як би не звихалися московські шовіністи й доморощені яничари, руйнуючи Україну, — внутрішню силу нації знищити неможливо”,* – оптимістично підкреслюється патріоткою у вірші “Самотній хрест”. О. Яворська за своїм світоглядом є практично віруючою людиною. Вона вважає гординю найтяжчим гріхом перед Богом і людьми. Про це твердить так: *“Гріх гордині – найважчий. Справедливість Божа у тому, що, як чините з іншими, так само чинитимуть і з вами. Світильник душі згасає від подиху вітру заздрості. Слава вводить в оману, притуплює пильність, затуманює зір”* (“Барви обвітрених літ”).

За критиком, не оминає О. Яворська і філософських роздумів про сенс, смисл, мету, ціну людського життя. *“Не всім-бо живеться просто, не кожен сягає неба, А життя тоді найдорожче, Як за нього боротися треба”.*

Метою життя кожної людини, як мислиться гуманісткою, має бути лишень одне – добротворення. За її власним визнанням, саме завдяки йому вона і зустріла на дорогах свого буття чимало добросердних людей, залишилася живою, не осиротила дітей, знайшла своє жадане літературне покликання. Про це вона пише у книзі “На те воно й серце...”.

Для неї, як наголошує Шкраб’юк, життя – це безцінний, Богом і людьми створений скарб, який грішно марнувати. Воно (життя) – тільки “мить мить”. Тому ним треба неодмінно дорожити, “не розтринькувати на марнославство і пусту суєту”: *“Я тільки мить у світі мерехтінь. Яка готова цілий світ зцілити, Одвічну істину з криниці болю пити, З неспокою минулих поколінь”.*

Її, тобто істину, називає великою духовною цінністю, заявляючи: *“Я стільки літ тебе шукаю, світе, Тернистий шлях долаючи щодня. В твоїй душі – небесні самоцвіти, в душі моїй – потреба пізнання”.* Є у неї надія в те, що йдучи до “істини далекої, чи химерної”, крізь часті невдачі, “густі сутінки”, все ж таки досягне своєї бажаної пізнавальної цілі.

П. Шкраб’юк у розділі книги “Лірика інтимна” твердить: “О. Яворська все-таки є більше поеткою “громадянського звучання, національного болю”. Водночас в ній (інтимній ліриці) є чимало вагомих суджень про роль, значення в людському існуванні такого необхідного явища, як дружба. Сама ж вона щиросердно раділа й радіє від активного спілкування з численними, яскравими, талановитими людьми з різних куточків нашої держави та й Заходу. З їхніми багатьма іменами читачі, звичайно ж, ознайомляться, прочитавши другу книгу повісті “Між словом і славою”.

На гадку Шкраб’юка, певний вплив на свідомість й поведінку людей будь-якого віку мають такі далеко не другорядні почуття, як любов і кохання. З нею цілком погоджується і Яворська. Щоби життя закоханих пар було повноцінним, а доля не була щербатою, їм, на її думку, необхідно зберегти свої вразливі почуття від цих нещадних руйнівних антисил – зради, егоїзму, недовір’я, зневаги, нескінченних чвар і сварок. Їй приємно знати, що в багатьох сім’ях країни панує любов, злагода є “щастя жити і кохати і ростити” нащадків. Разом із тим занепокоюють її часті випадки, коли любов та кохання не стають в складних шлюбно-сімейних відносинах радістю, втіхою, а на жаль, перетворюються у свою пряму діаметральну протилежність – в нещастя. Цій важливій проблемі Яворська спеціально присвятила драматичні оповідання “Розділені навіки”, “Примарне щастя”, “Найбільший скарб”. І ще в цьому контексті: вона застерігає довірливих дівчат із “приспаним розумом” і “блаженними чистими серцями” вчасно розпізнавати ціль надмірних лестощів, солодких, облесливих слів-обіцянок ловеласів, що сповідують підступні принципи “вільної любові”, яка побудована лише на тілесному задоволенні і не більше.

Любов, як справедливо наголошує митець, має свій початок, становлення, розвиток й вкорінення – щасливий або ж сумний фінал – забуття. У цьому зв’язку і поетка зазначає: за нормальних умов вона (любов) немає кінця – вона неминуче переходить із покоління, від батьків до дітей: *“Моя любов – у моїх синах. Моя душа – у моїх синах. Моя надія – у моїх синах. Їхні радощі і болі – у мені”* (книга “Відблиск прожитого дня”).

Високу оцінку поставлено Шкраб’юком багатьом пейзажним замальовкам Яворської. За ним, природа для неї – антропоморфна, жива, чуттєва, змінна. Подібно до людського організму відчуває тепло, холод, біль тощо. Оспівувати її аж ніяк не самоціль, а душевна потреба і традиція, любов до природи сприяє їй бути письменницею.

Міркуючи так, як затятий природолюб Шкарб’юк, пропонує читачам згадати розкішні описи природи, які нам свого часу щедро подарували Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, М. Коцюбинський, Олесь Гончар, П. Григоренко, І. Гнатюк, Р. Лубківський, П. Сорока.

Рівно, як і Шкарб’юк, вона гостро переживає через марнотратне ставлення нинішньої влади до легенів планети – лісів. Безмежно люблячи їх, вважає великим злочином вкорочувати їхній Богом даний вік. Деревам дочасно не хочеться ставати пеньками... Передаючи їхній внутрішній журливий стан із зажурою та гнівом, пише: *“Рубають ліс... Щодень... Щомиті... Душа в акації тремтить. Лежать дуби, росою вмиті, У серці в яблуні болить”.* Цими мінорними словами-нотками природолюбка рішуче закликає співвітчизників всіляко берегти наше довкілля, життєве лоно, аби не перетворити його на екологічну пустелю. Цьому нині сприяють і вандали, фашисти-рашисти: їхні збитки природі України вже сягають понад 2,4 трлн гривень.

Віримо, що 33-тя книга Петра Шкраб’юка сприятиме подвоєнню творчих життєвих потенцій Ольги Йосипівни Яворської. Тому цю змістовну роботу невтомного трудівника красного письменства можна віднести і до чергової коронації мисткині – другої її коронації.

Першими ж підтримували її непересічний талант відомі письменники та науковці: І. Гнатюк, М. Шалата, Л. Воловець, П. Сорока, М. Петренко, М. Жулинський, В. Шовкошитний, М. Зимомря, Є. Божик, В. Базилевський, П. Мовчан, Л. Голота, Д. Кононенко та багато інших.

Пленер “Сильні та вільні”

Ольга ХОДАЦЬКА

Днями в парку “Щасливий” у Гостомелі презентували роботи митців, створені в рамках пленеру “Сильні та вільні”, організаторами якого виступили відділ культури, молоді та спорту Гостомельської селищної ради.

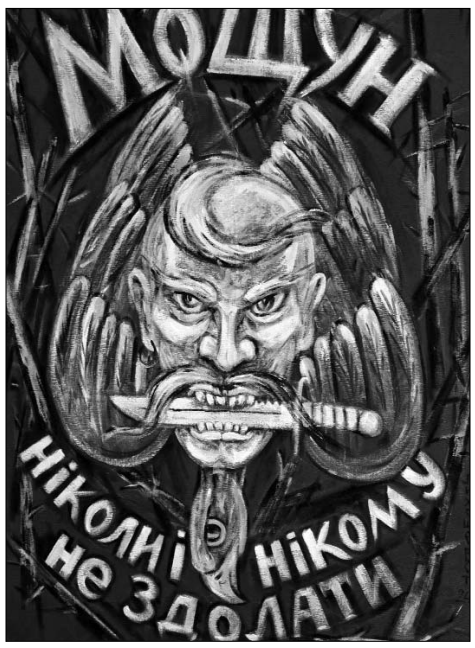

У роботі пленеру, який започаткований тут і проходить уже вчетверте, взяли участь 22 художники з усієї України: Гостомель, Мощун, Горенка, Ірпінь, Буча, Українка (Обухівський р-н), Тернопіль, Вінниця, Київ, Дніпро, Макіївка (Донецька обл.) та Кривий Ріг – увіковічили на своїх полотнах поранену, але нескорену, міцну Гостомельську громаду. Це талановиті митці: Влад Задорожний, Ілля Яровий, Данило Яремчук, Оксана Фурлєт, Павло Шарко, Денис Андрющенко, Сергій Сідоров, Олена Телятник, Любов Поворозник, Ірина Романченко, Світлана Лодіна, Юлія Дейнека, Ольга Коротіна, Світлана Романюк, Ірина Клименко, Натель Плетньова, Ганна Журавель, Олександр Лихошерст, Валентина Наготнюк.

Мешканці міста-героя та його гості насолоджувалися картинами, на яких зображено мальовничі пейзажі Гостомельської громади.

Для гостей заходу виступили гурт бандуристів, гостомелянка Єлизавета Петрук та мощунський гурт “Заграва” (керівниця – заслужена артистка України Світлана Мустафа).

Художники-учасники пленеру отримали відзнаки та листи вдячності від Відділу культури, молоді та спорту ГСР, Гостомельської селищної військової адміністрації та Національної спілки художників України.

Завітаєте в художню галерею “Сила Громади”, засновану в Гостомелі в жовтні 2023 року, – і будете приємно здивовані! У місті живе багато творчих людей із могутнім фаховим ресурсом, а головне – є підтримка для розвитку мистецького осередку.

Ольга МАК

Торік 20 липня видатній українській письменниці виповнилося 110 років. Війна внесла в наше життя настільки жорсткі корективи, що не дуже виходить вчасно відгукуватися на важливі дати. Ці спогади Ольги Мак про мандрівку в Україну 1993 року, на жаль, обірвалися на півслові (недарма в листі вона передчувала, що “закінчення, мабуть, не буде”). На заваді цьому стали великі проблеми зі здоров’ям письменниці. Навіть не знаю, чи отримав той “Ніжинський уривок” Олександр Астаф’єв і чи десь його публікував, а тепер уже нікого й спитати. Тож і виходить, що цей спогад Ольги Мак можна тепер назвати “презентацією” останнього твору письменниці. Було б жаль, щоб він лишився непрочитаним у бездонних архівних шухлядах.

Галина КИРПА

Назустріч минулому

Фашінал, 25 березня 1994 року

Галі, Дмитру й Олянці

Торонто. Субота, одинадцятого вересня, року Божого 1993-го. Розігнавшись, літак робить ривок, відділяється від землі й бере напрям на схід – у той бік, що його вже в порядку денного обов’язку обійшло сонце, і з якого насувається вечір. Поруч мене – моя донька Вікторія, чи попросту Віта, яка не лишень заініціювала з рештою родини мою подорож, але також великодушно зобов’язалася супроводити мене, бути моєю доглядачкою, скарбничкою і секретаркою (на маргінесі мушу зазначити, що інколи на старість не зашкодить мати добрі діти – при нагоді можуть і придатися).

З моєю многолітньою практикою у викладанні на папір фактів, емоцій і фантазій можна було б у цьому місці пролити багато радісних сліз і заповнити цілий довгий абзац патріотичними вигуками з багатьма знаками оклику і глибокодумними троєкрапіями. Бо ж не політик, не письменник і не клерик той, хто тратить слово, не формуючи настроїв і переконань споживачів свого хисту. Але на цей раз не хочу викликати в читача ніяких емоцій і буду щира: не відчуваю нічого. На душі моїй так, ніби хтось упорснув мені під грудний місток добру дозу новокаїни. Отже, ні радости, ні болю, але підозріло непевний стан оніміння, що може кожної миті вибухнути непередбаченими емоціями. Вікторія також стримано-спокійна, і це мене анітрохи не дивує, бо ми обидві нескорі на вияви почувань.

І все ж дивно: адже лечу на Батьківщину, яку покинула майже піввіка тому і яку напевне бачитиму востаннє. Матиму чотири тижні, щоб зустріти придбаних через листування приятелів, побувати в містах і місцевостях, що й досі тривожать мене у снах, відвідати деякі редакції й установи, заглянути до Спілки Письменників України і, найголовніше, – взяти участь у Науковій Конференції, призначеній відзначенню голодових річниць на Буковині в 1946 і Наддніпрянщині в 1933 роках, на яку мене запросити як гостя, свідка й автора друкованих матеріалів, зокрема повісти “Каміння під косою”, присвячених голодоморові. А, отже, по сорока восьми роках розлуки й ностальгії позаду і такою багатою програмою на найближчий майже місяць – ніякого хвилювання, ніякого зворушення?! Це не лишень дивно, але неприродно. Адже лечу назустріч давно, давно минулого: до мого холодного і голодного, заляканого вибухами, пострілами й пожежами війни і революції дитинства, до мого обшарпаного, злиденного, хоч і наперекір усьому, бадьоро-задерикуватого дівоцтва, до мого зраненого у саме серце молодого материнства – до того всього, що змусило мене тікати у світ за очі з “рідної і не своєї землі”.

Я в нестямі переступала насяклий гіркотою і болями поріг, я не оглядалася на обгорілі одвірки моєї Вітчизни, що конала під розривами гарматних вибухів, – не було місця на жаль, не було часу на прощання. Тільки, здається, тоді, як ступала на пустельну дорогу скитання, зачепилася за зрадливу гилляку безлистої шипшини й так, нехотячи, винесла з собою аж на далеку чужину колючого кігтика, що постійно дряпав мою пам’ять. І я, віддаючи належне всьому пережитому, не можу не признати, що й на тому вибоїстому і немилосердно шорсткому шляху, об який до сліз і крови розбивалися найкращі дні мого віку, примхлива доля інколи дарувала мені пучечки пахучих васильків, чи перекидала через трудну стежку коверці синьоокого барвінку, а часом навіть вмудрялася вигаптувати поміж гострим грудяччям золотих жайворонків, що зривалися високо вгору і топилися в небесній голубизні. Правда, рідко, правда, скупо. Але ж самоцвіти дорогі саме тим, що вони рідкісні...

І от назустріч тому, що було колись, що кануло в далекому минулому, лечу на джетовому змієві чеської летунської лінії Торонто-Прага-Львів-Київ. Я нічого не думаю, не філософствую, себто не роблю найменшого зусилля скеровувати свої думки в якесь логічне русло – пускаю їх вільно, і вони летять то наввипередки з джетом, то круто завертають назад, то розпливаються в різні сторони. І від того, що не треба зосереджуватися, не треба робити ніяких розумових зусиль, на душі легко й безтурботно – стан, в якому я вже не пам’ятаю коли бувала. Згодом починаю розуміти свій спокій: я просто не вірю в те, що справді побачу Україну. Не вірю! Я вже давно-давно погодилася з думкою, що Батьківщина втрачена для мене навіки. Так самісенько, як не побачу батьків і решти найближчої родини, бо ж я наймолодша, а мені вже 80. Погодившись навіть з найбільше болючим, людина перестає терпіти. І от раптом – я лечу в рідний край! Чи це можливо? Розум каже, що так, але якась інша інстанція цього сприйняти не може. Ніяк! От тому і той спокій і та навіть байдужість.

Тим часом протиприродний рух “наперекір сонцеві” робить наші добросовісні годинники безвартісними. Вечерю нам подають перед самою північчю по торонтському часі, а до Праги ми прибуваємо о першій по півночі, хоч уже стоїть ясний ранок, і нас повідомляють, що це – сьома година. Отже, шість годин, а тому спорий шмат ночі в нас безсовісно вкрадено, і нема кому поскаржитися.

Покірно перекручуємо наші годинники і починаємо вилазити з літака. У нас, як і належить передбачливим і досвідченим жінкам, підручний багаж складається з двох менших торбин у правій руці й одної торбери величини скрученого в завиванець, солом’яного матраца в лівій. З цією нашою ношею посуватися треба обережно, бо раптовий поворот на 180 градусів може покласти покотом всіх людей довкола в радіюсі півтора метри. Ледве-ледве здужуємо пропихатися до виходу. А тут тобі дощ. А тут нема транспорту від літака до приміщення летовища, а тут тобі ані носіїв, ані візків – нічого! Віта, правда, має отой складаний портативний візочок, але для наших торбер він не придатний, тому вона в додаток до ручного багажу мусить носити ще й візок. “Вигода”!

Але ми обидві маємо солідний життєвий гарт, хоч і з труднощами, хоч і промоклі (маємо парасолі, але в багажі, і, зрештою, для парасолі потрібна була б третя рука, а ми маємо лишень по дві, та й ті зайняті), вступаємо під дах летовища. Воно не дуже велике, але модерне й чисте. Зорганізоване також добре. Все ж таки, як не кажіть, – Европа і чеська акуратність. Разом із потвердженнями на пересадку, на яку треба чекати аж сім годин, одержуємо бони по 160 корон на особу, які можемо стратити, не виходячи за приміщення аеропорту. Американський доляр коштує 28 корон, горнятко кави з молоком – 30 корон, решта – в дуже скромному виборі і здається не надто спокусливим. Виходки терпимо чисті, але ні паперу, ні мила нема, і сушарки для рук не працюють. Зате є можливість взяти гарячий душ, і в кабінах чисто, хоч покласти одежі нема на чому. Але це дрібниці. Найбільше нам подобається виставлена на великому шильді осторога: “Ne opustejte swa zawazadla” і нижче по-англійськи: “Don`t leave your luggage”. Чи не прекрасно?! “Заважадло”! Ми так захоплені влучністю назви, що відразу вплітаємо до свого лексикону, зокрема, коли маємо на увазі оті наші чорні торби величини скрученого упоперек матраца, які на практиці виявилися громіздкими і цілком незручними, одним словом – заважадлами.

Марудне семигодинне чекання нарешті кінчається, і нас викликають на посадку. На цей раз – поступ: хоч і дощу нема, нас везуть до літака автобусом. Літак невеликий, і всі місця зайняті. Залишається всього-на-всього дві години до кінця нашої повітряної подорожі. Ні, не дві, а три, бо знову доведеться підганяти годинники вперед.

Переліт до Львова без пригод. У Львові значна частина пасажирів виходить, але прибувають нові. Чути вже українську мову, але більше чути російську. Трохи дивно: російська мова у Львові?! Так, і то густо. Біля нас сідає нова пасажирка, правда, не зі Львова, а з-під Києва, “тожє українка” і “тожє” по-українському не вміє, але “панімаєт очєнь харашо”. Це мене не вражає і навіть не дивує, бо й за “моїх” часів це було нормальним явищем.

Мимоволі ловлю вухом окремі слова й уривки речень, що кружляють довкола. Найчастіше чути “купони”, “...тисяч купонів” і знову “купони”. По цьому неважко дорозумітися, що саме тепер становить собою головну проблему для пересічного громадянина України. Про політику, про державні справи не чути нічого. Можливо, що ці справи обговорювалися десь далі від мене...

Вже під час очікування пересадки в Празі моя байдужість почала поволі змінятися не то роздратуванням, не то розкаянням, а в останню годину перелету зі Львова до Києва мене нападає цілком реальна нехіть до всього на світі. Напевно, тут були винні повні перенапруги збирання в дорогу попередні дні й цілком безсонна остання ніч виснажливого перебування в незручній позиції. Але це справи не міняє, і я, коли б це було в моїх силах, здається, завернула б літак назад до Торонто. Бо й чи не краще бути у своєму затишному апартаменті і, вигідно розтягнувшись на канапі, слухати хоча б і Замфіра чи “Ковзунів” Вайльдтойфеля, ніж сидіти тут, приклеєною до крісла й уявляти, що відбуваю якусь прощу? Та я навіть і не уявляю і не сподіваюся побачити щось приємне. Маю достатній життєвий досвід, розуму мені також ніби не бракує, а засоби масової інформації дають всебічний образ того, що діється в Україні, до цін на хліб і сало включно. Родини не маю, друзів і приятелів, які ще мали щастя дожити до мого віку, напевно, порозносили вітри у всі сторони світу – не знайду нікого. А вже ілюзій маю найменше, і щойно в цю останню годину ставлю собі питання про доцільність подорожі взагалі. Вголос, однак, не кажу нічого – боюся дістати прочуханки від Вітки (“Ти, мамо, завжди чимсь невдоволена!”), яка читає, чи вдає, що читає, якийсь англійський роман і, як мені здається, від самого початку подорожі не може посунутися далі від 36-37 сторінок. І не дивно: світло дуже слабеньке. Також підозріваю, що вона хвилюється. Виїхавши з України малою, проживши в Бразилії 21 рік і вже чверть століття в Канаді, вона все ж має глибоке почуття національної приналежности, виховала народжених на чужині дітей по-українському й досі пильно дотримується українських традицій. Ще пам’ятає дещо з Києва, куди ми їздили перед самою війною (самі лишень фрагменти, правда) і вже зовсім добре пам’ятає “бабусину хату” в Кам’янці-Подільському. Але мовчить.

Гаразд, врешті приземлюємося. Все відбувається вкрай прозаїчно, без ніякого трепету серця, без розчулення, сліз радості чи побожних вигуків – без усього того, що мусить переживати й виявляти людина, ступаючи по довгих роках вигнання на рідну землю. Зате й усі пригноблюючі думки – наче вітром звіяло! На них нема місця. Вся увага і всі зусилля мусять бути зосереджені на тому, щоб якось продертися з нашим “заважадлом” до виходу, поспішити до каруселі, забрати ще й валізи, і тоді дізнатися, куди нам далі. А надворі мжичить, а надворі холод, а надворі пізній вечір й електричне світло працює ледве чи в половині напруги. Порядку нема. Люди продираються сюди й туди, перегукуються, розпитують і лаються, бо ж вказівок нема, або їх не можна знайти.

НАРЕШТІ!

Чи хтось сказав це слово? Можливо, що хтось і сказав, але, коли б навіть і не сказав, то я або сказала б, або подумала б: НАРЕШТІ! Бо НАРЕШТІ я вернулася. Їй-бо! Не скажу, що тут усе було гарне, миле чи приємне, але було СВОЄ, ЗНАЙОМЕ! Тут я знала, якими засадами треба керуватися і як поступати. Перш усього, треба відставити чемність набік і забути слово “вибачте” – тут це непотрібне. Витренувані в хронічних чергах, люди намагаються бути першими у всіх випадках: у крамницях, у державних установах, на прийомах лікарів у поліклініках, перед кінотеатрами і взагалі за звичкою – скрізь. Спішать і тут, щоб найскоріше дістати багаж з каруселі, найскоріше пройти митницю і взагалі видертися з цього натовпу. З того висновок: прися, скільки маєш сили, зі своїм “заважадлом” наперед, не бійся когось штовхнути, навіть збити з ніг, а навіть перевернути, лиш остерігайся, щоб і тебе не перевернули, і не гнівайся на штовханці – тут такий стиль життя. Вікторія того не знає і, мабуть, тому десь пропала в черзі біля каруселі. Тим часом я, вхопивши свою валізу і не оглядаючись на мою вірну супутницю, вже кудись лізу, хоч толком не задаю собі справи – куди. Лізу інстинктивно, бо десь у підсвідомости діє засада: не стояти на місці! Це трохи несовісно з мого боку, бо багаж у Вітки ще громіздкіший від мого, але в цій сутолоці ми й так вкупі втриматися не зможемо. А втім, потішаю себе думкою, що вона ж бувша пластунка, і не пропаде.

Деруся далі і врешті добиваюся до якоїсь рампи, на якій стоїть дебела розпорядниця. Не чекаючи мого запитання, вона діловито-суворо питає:

– Ви с каторого аероплана?

Мене огортає злість.

– Донт андерстенд рашіян! – гарчу, старанно вдаючи перед-народженням англомовну особу.

– Ну, ето всьо равно, – відповідає вона, нітрохи не зворушена. – Ідітє вон туда...

Вража баба! Такої не обдуриш.

Далі буде.

“Усі миряться та обіймаються, й відтоді вже говорять гарно, просто, звично, по-нашому”.

Світ, що тебе рятує

Олена БОНДАРЕНКО

Коли стає аж надто скрушно і тужно, треба втікати у степ.

Вийти і втікати, поки хати на тім боці стануть мачинками.

А тоді впасти горілиць у полини та рідненько ковилу й чекати, щоб тебе угледіли святі та янголи твого роду. Аж поки вони своїми легенькими мітличками почнуть струшувати все, що оперізує твою душу.

Виявляється, я пам’ятаю майже всіх зі свого немалого родацтва. Не раз беруся оповідати щось онукові Ромчику. Адже мені достеменно відомо, що колись і його, дорослого, сильного чоловіка, у годину туги-скрухи затулять своїми прозорими долоньками святі та янголи нашого роду. Бо він знатиме, що вони є.

Зараз їм, невагомим, тяжко проймати дими та сопухи несусвітенного пожариська. Їхнім молитовним шепотам нелегко долинути за лютим ревищем цієї війни. Але вони є, наші святі та янголи. Вони стоять за нами, й за нас, і за нашу землю, де хати як мачинки, і рідні могили, і цілий український рятівний світ.

Нехай ваші святі та янголи будуть над вами, допоки цього світу.

БондаренкИ. Дядя Ваня

У Назара та Ївги БондаренкІв було дев’ятеро дітей. Дівки: Явдоха, Варка, Серафима, Ольга і моя бабця Ганна (удома Галька). Хлопці: Йосип (удома Льоня), Іван, Сашко і Семен – його я не застала, загинув на фронті.

Сестри були бабусями, бо, як на мене, мали цілком бабуський вигляд. А брати були молодшими й до дідів геть не подібними. Вирізнялися справжньою чоловічою красою, одягалися за тодішньою модою й за дружин узяли так само красунь. Тож і моя мама, їхня небога, і я за нею казала: ”Дядьо Іван, дядьо Сашко, дядьо Льоня”. А їхні діти – були це переважно хлопці – називалися просто на ім’я.

Усі БондаренкИ були високі, сухорляві, смагляві, карооокі, мали густе чорне волосся і прямі носи, ледь скривлені праворуч. Окрім зовнішніх рис, спільними в усіх були цілковита відсутність музичного слуху та легка, одначе помітна, скупуватість.

Назар та Ївга переїхали до Ганнівки, на родючі степи, з Таганрога, де, своєю чергою, опинилися їхні пращури, втікаючи від кари після селянських повстань, що раз-по-раз котилися Україною. За родинними переказами, Ївга начебто була ріднею Северинові Наливайку – по лінії його сестри Ольги. Я в цю історію не дуже вірила. Та якось, вже за теперішніх часів, знайшла у Дмитра Яворницького згадку про Северинову сестру, а з інших джерел довідалася, що сестру буцімто звали Ольгою. Чи так це достеменно, сказати не можу, отже, у родички до славетного повстанського ватажка не набиваюся.

За мого дитинства село Орiхівка говорило майже суціль українською. За винятком хіба Мішиних, В’ялових і Татарникових – питомих москалів, що невідь як у нас опинилися. Тож мені, дитині суто українській, було дивно, що луганські родичі говорять до моїх діда та бабці якось не по-нашому. Балакали ж вони тією говіркою, що в Луганську й досі чомусь вважається рускім язиком. Бо вони були городські і свого рідного соромилися.

Тут я маю зробити коротенький відступ. Дядько Іван, або ж, як він волів називатися – дядя Ваня, та його дружина тьотя Оля до нас учащали влітку. Коли вони приїздили, дітлахи з усього села збігалися. Бо то, скажу я вам, було видовище. От уявіть, літній день, самісінький початок шістдесятих. Легко бібікаючи, щоб якась роззява-курка не втрапила під колеса, під наші ворота м’якенько підкочується блискуча чорна “Волга”. З переднього пасажирського сидіння повагом висувається спочатку ніжка у черевичку на підборі, а потім являє себе і сама тьотя Оля – в крепдешиновій сукні, перманенті й з малесенькою торбинкою під пахвою. За нею виступає дядя Ваня – у напрасованих штанях і сліпучо-білій, за будь-якої погоди на довгий рукав, сорочці. Дістає з “бардачка” чисту ганчірочку й ретельно витирає куряву з лискучих машинних боків.

Після здрастувань обходять сад, пасіку, малини, картоплі. Затим сідають під яблунею до столу. Бабуня тільки літає туди-сюди, виносячи нові й нові наїдки. Синювато полискує у карафці самогон власного виробництва, густо переливається бабусина вишнева наливка, що нею радо гоститься тьотя Оля.

Якось тьоті Олі стрілило в голову налити й мені, п’ятирічній, – “чуть-чуть, самую капєльку”. Незважаючи на бабусин німий протест, я таки хильнула пів чарочки. А позаяк сидіти між дорослих стало геть нецікаво, подалась у двір. У дворі несподівано виявилося, що світ суттєво змінився – він став кольоровіший і надумав весело обертатися довкола себе й водночас – довкола мене...

За місяць чергові родичі під час застілля з подивом виявили, що знаменита бабусина вишнівка на смак не відрізняється від звичайної водички з легким вишневим присмаком. У підсумку виховної бесіди мені перехотілося вишнівки аж до більш свідомого віку.

Та повернімося до чорної “Волги”. Бабусин брат дядя Ваня був великою людиною – він возив самого Найша. Вам це нічого не скаже, а для місцевих – ого-го! Найш був на той час головним інженером “Заводу ОР” – Ворошиловградського тепловозобудівного заводу імені Октябрьскої революції. Завод робив тепловози для всіх країн СЕВ, гримів на весь тодішній Союз і був осердям Луганська, чи то пак, Ворошиловграда. Відповідно, головний інженер Найш був дуже відомою в місті людиною. Оскільки дядя Ваня був водієм добросовісним, пунктуальним і працелюбним, Найш ставився до нього прихильно й час від часу дозволяв їздити у власних справах. А позаяк водієві самого Найша не годилося говорити по-сільському, дядя Ваня на рідну мову не переходив навіть із родичами.

Жив дядя Ваня з родиною в будинку на “Старому городку заводу ОР”. Будинок був не приватним, а “від заводу”. Перед будинком тьотя Оля розташувала великий квітник. Саме там я, шестирічною, вперше пізнала щастя. Оточена зусібіч серпневими айстрами, жоржинами, “ротиками”, “майорами”, я раптом відчула, що варто змахнути руками – і полечу, як пташка. Це відчуття було таким повним, вичерпним, що я заплакала...

По завершенні чергового візиту брата з братовОю моя бабуня напаковувала багажник панської “Волги” всім, що росло у господі: картопелькою з городу, помідорками та огірками з капусника, вареннями та солоннями. Тьотя Оля, пильнуючи, щоб не залишалося без діла ні сантиметра площі, час від часу командувала: “Анюта, мілочка, осторожнєє, нє замарай обівку!”.

Нарешті “Волга”, просідаючи задком і побібікуючи, рушала у зворотному напрямку, красень дядя Ваня недбало салютував рукою, й мої дідуньо та бабуня, знічені власним селюцтвом, чимчикували до двору, прибирати за гостями.

Та от одного разу дідусь, грюкнувши кулаком, як не гукне: “А трясця вам! Говорити по-нашому стидно, а жерти наше не стидно? Галько, ану забирай усе назад к чортовій матері!“. Збентежена бабуся, знаючи, що її Санько страшний у люті, тремтячими руками виймає клунки, торби та слоїки з багажника розкішної “Волги”. Дядя Ваня, раптом згадавши мову своїх батька-матері та ледь не плачучи, перепрошується, сполотніла тьотя Оля, вгрузаючи підборами дорогих черевичків, незграбно тупцяє перед моїм дідусем і хапає його руку в свої...

А потім усі миряться та обіймаються, й відтоді вже говорять гарно, просто, звично, по-нашому. І стають зовсім своїми, рідними, родиною...

Зізнайтеся, ви чекали, що я це напишу. От я й написала, бо ви чекали. Та поки я це писала, Найшева “Волга”, присідаючи на задні колеса, поволі виповзла на дорогу і невдовзі зникла за кучматими хутірськими кленами.

А мої дід Санько та баба Санчиха, похнюпившись, почимчикували до двору.

Прибирати за гостями.

БондаренкИ. Любов і смерть

Мій дід у других Сашко Бондаренко наклав на себе руки на сороковий день по смерті своєї дружини Насті.

– Дядько Санько, а що — Назарівни брат повис?

Дуська, сусідка, кричить з порога своєї панської хати густим гарним голосом, якого чути з одного кутка на інший. Дідусь затуляє мене собою, як од біди, і щось їй на мигах показує. Дуська йде в хату і вже там комусь гуде: “Еге, я ж казала – повис”.

Що означають Дусьчині слова, мені невтямки. Але моє маленьке серце зненацька сповиває сум – великий і холодний, як осіння дощова хмара. Я шукаю дідусевого погляду, а він одводить очі, наче когось видивляється – далеко, я не бачу, кого.

Вдома ми з котом довгенько мовчимо на теплому ґанку, поки сонце помалу котиться над нашими селом, ставком і степом, щоб умоститися спати десь за Галянами. Скоро йтимуть із паші коровИ. Значить, бабуся теж скоро прийде, бо треба доїти корівку, наливати нам з котом теплого пінистого молочка, ставити посеред пасіки мисочку для їжаків. Тоді настане година, яку я дуже люблю. Дідусь і бабуся посідають на лавці під старезним кленом і тихенько гомонітимуть про щоденні справи й нехитрі сільські новини. Я вмощуся між ними й сидітиму, як мишеня, щоб не потурили спати. А село, втомлене звичними клопотами, помалу й собі затихатиме...

Одначе холодна осіння хмара далі застує такий любий мені травневий світ. І з тієї хмари спроквола виринає лице дядька Сашка, бабусиного найменшого брата. Воно теж кольору хмари, навдивовижу спокійне, аж урочисте. Чорні густі брови не підморгують, як зазвичай перед чимось потішним, а карі лагідні очі міцно заплющені. Лише коли сонце, бавлячись, дотягається грайливим променем до дядькового обличчя, довгі вії кидають на нього свою нерухому тінь.

– Ой Сашику, братику, да й що ж ти накоїв... Да й на кого покинув малії дітки да й нас, горопашних, – голосить ганнівська баба Оля, заламуючи руки.

А моя бабуся Ганна не голосить. Вона лише мовчки гладить і гладить темні дядькові вилиці, чорні брови й густу чуприну без жодної срібної ниточки. Вона гладить, а я наче вперше бачу її порепані руки й вузлуваті пальці, покручені тяжкою роботою. Тим часом із бабусиних карих, як у всіх БондаренкІв, очей невпинно точаться німі сльози. Вони плинуть потічками по щоках, збираються на підборідді й скрапують на благеньку кохтину, що вже геть змокла під шиєю...

Коли оркестр, найнятий дядьковою автобазою, зненацька скрикує нелюдським голосом і заводить похоронного, я теж скрикую й присідаю дідусеві під ноги. Він підступає ближче до бабусі, волочачи мене, як лантушок, за собою й киває, що, мовляв, ми з ним ідемо додому.

Ото ми й ідемо. Спочатку вузенькою вуличкою, тоді стежкою, що тягнеться обіч бруківки, а тоді вже курним шляхом. Повз старий козацький курган, повз баштани, всіяні дрібненькими, щойно пророслими стеблинками кавунців та диньок. Повз терники, тоді насипом, через залізницю. А ондечки вже й наше село – вмостилося між балками, задивляючись у степи...

Дідусь подоїв корівку, налив молочка нам із котом, провідав своїх бджіл, що тихенько позумкували у вуликах, влягаючись спати, поставив мисочку з молоком для їжаків. А бабусі все не було. Тоді він сів і сидів на лавці під кленом, вдивляючись у сутінки, що дедалі швидше ставали непроникною темінню. Я крадькома примостилася поруч, і він мене не потурив спати, хоч я й притулилася до його теплого живота, біля якого мені завжди ставало затишніш і спокійніше.

Аж нарешті здалеку почулося знайоме: ”Клук-клук, клук-клук”. У моєї бабусі від роботи зносився з часом якийсь суглоб, і коли вона йшла, суглоб видавав такий звук, наче пташок подзьобує черешневу кісточку. Дідусь не зрушив з місця, але все його велике тіло зітхнуло полегшено. Бабуся мовчки сіла до нього, і вони притулились, наче два птахи – більший і менший. Так ми троє сиділи бо’зна скільки, й мені вже стало холодно в ноги та плечі, але ніхто не рухався, то й я не рухалася. Тільки той самий сум ізнову став і стояв, сумуючи сам до себе...

ЛядськІ. Прадід

Мій прадід Яким Васильович Лядський повернувся з Першої світової війни із орденом та глухим на обидва вуха. Глухота йому, здавалося, не так щоб дуже заважала – аж до одного випадку. А орден царський жодним чином не допоміг. Прадід Яким самотужки став міцним і шанованим господарем. Обрали його церковним старостою в селі таки ж Церковному, відомому своїм чималим собором. Село, до речі, заснували козаки-запорожці, що втекли від переслідувань. Коли 1775 року люта Катерина II знищила Січ, загін запорожців дістався річечки Луганчик, що текла між зеленими берегами, а ті переходили у родючі чорноземні степи.

Яким Васильович мав п’ятьох синів і двох доньок. Хто за ким народився, не скажу, це знали тільки мій дід Санько та його брати – Іван, Василь, Семен, Федір – і сестра Параска. Санько був найменшим. Старшою за нього була Оля. Вона й виняньчила малого, бавлячи та співаючи колисанок. Ходив за нею, як гусеня, тримаючись за спідничку й зазираючи раз-по-раз у личко – чи, бува, не засмутив. Оля померла від сухот у 13 або 15 років. Оте дитяче горе ішло за моїм дідом ціле життя. Свою єдину доньку назвав Ольгою. Кажуть, і сватався перше у Ганнівці до якоїсь Ольги...

Але про сватання та все інше згодом. Ще трохи розкажу про Якима Лядського. Зокрема, про випадок, який коштував йому життя.

Так от, більшовики, щойно прийшли на початку 20-х, найперше всіх розкуркулили. Навіть тих, у кого крім півня, пари курей та мішка збіжжя нічого не було. Затим скинули хреста з церкви, здерли з бань позолоту і звеліли називати село замість Церковного – Красним. Прадіда мого теж розкуркулили, а позаяк шпетив голоту на всі заставки, красноармійчики з місцевими п’яничками – “комбідами” ще й вивели на город – рубати. Люди вступилися, жінка у ноги впала... Словом, лишили Якима на цьому світі. Й навіть клуню лишили – щоб було де з дітьми голову прихилити.

Коли ж почалася Друга світова війна між двома бузувірами, село – за наказом згори чи з власної волі – зібрало гроші на танк. Щоб увесь, від дула до гусениці, був зроблений їхнім коштом. І неодмінно – напис: “За Родіну, за Сталіна!” А якщо поміститься, то ще й: “Красним танкістам от житєлєй сєла Красного” чи щось на кшталт цього.

Оскільки Яким Васильович був, як я вже згадувала, людиною шанованою, зібрані гроші довірили йому. Подейкують, було цілих сто тисяч рублів, але я сумніваюся. Бодай тому, що цю величезну на той час купу грошей навряд чи можна було зібрати в селі, обдертому радянською владою мало не до нитки.

Так от, загорнули ті гроші, скільки їх там було, в чисту полотнинку, сховав її мій прадід за пазуху, вдягнувся у чисте, а зверху в кожуха, взувся у валянки – то була люта зима, січень – і пішов до Луганська. Це десь кілометрів з п’ятдесят. Гадаю, не зовсім аж так пішки, може, які сани дорогою підбирали, полуторка яка.

Пішов та й нема. Кинулася рідня шукати. За якийсь час знайшли Якима Васильовича в Луганську на залізничному вокзалі, на колії, загиблим під поїздом, без грошей. Чи грабіжники обібрали та під потяг кинули, чи через свою глухоту не зауважив, як поїзд насувається, а вже потім, у неживого, гроші витягли – Бог його святий знає.

Наймолодший син Санько, який жив уже з родиною в Оріхівці, доправив з Луганська й поховав батька на сільському цвинтарі. Ми, дітлахи, не раз ходили на цвинтар, розглядатись, а подеколи й бавитися на осонні між могилами – це було зовсім не страшно, всі ж свої лежать.

То я бачила прадідову могилу, зарослу полином і материнкою, з двома словами на камені під хрестом: “Яким Лядський”.

Гуцулка Зеня

Вони впали на село цілою зграєю, наче граки на весняне поле.

Були так само чорні, меткі, галасливі, говорили до себе ніби й нашою, проте чудернацькою мовою. Якось Надька, моя ровесниця, зголосилася допомагати нам поливати капусники. Поливає й примовляє: “Лляю, лляю, лляю...” Ми так реготали, аж качалися...

Надька та її брат Вітька були дітьми найстаршого – дядька Петра. Серед решти ДанілОвих, як одразу село переінакшило їхнє, незвичне для тутешнього вуха, прізвище, — вирізнялися красень Павло і Василь, майже підліток. Цей пішов робити на шахту, а невдовзі там сталася аварія. На цвинтарі Павло кричав: “Братику, Василечку!” й дер на собі сорочку, що бралася кривавицею.

За рік скинулися Павлові на хату. Стояла вона другою скраю, велика, недобудована, по брови у здичавілій малині та кленовому підрості. Якось, гасаючи лісапєтом уздовж хутора, я зауважила на Павловім подвір’ї якесь мерехтіння, наче квітки узялися до танцю.

Так у моєму дитячому житті з’явилася Зеня.

До мене Зеня мала практичний інтерес. Точніше, до мого лісапєта, яким можна було зганяти у магазин. А я годинами, роззявивши рота, сиділа на шлакоблочинах, що правили за ґанок, і спостерігала за Зенею. Я закохалась, як може лише дитина закохатись у красу.

Мій чутливий зір знимкував повні смагляві руки, широку пшеничну косу довкола кругленької голівки, яскраво-сірі очі за довгими чорними віями, зграбну поставу й сукенку, яку годилося вдягати хіба що на празники – шелестючу, блакитну, в лапаті блідо-рожеві квіти. Може, відтоді в мене любов до півоній...

Зеня поводилася так, наче сама-самісінька в цій напівзбудованій чи напіврозваленій хаті, де за підлогу правили щербаті дошки, недбало кинуті на лаги, а небо крізь покрівлю мінилося різними барвами, залежно від погоди. Вона день при дні стояла над керогазом, готуючи обід Павлові, гріючи воду, щоб йому помитись, а їй — випрати його речі. Я ніколи не бачила, щоб вона сама щось пила чи їла.

Часом Зеня співала. Пісні були довгі, на одну й ту саму мелодію, що ніби звивалася, зникала й поверталася знову:

Болить мене головонька,
як нічка настане,
Прийди, прийди, легінику,
може, перестане...

Зрідка Зеня починала оповідь, що так само звивалася, уривалась і поверталася знову, коли вже її не чекаєш. Про те, як Павло угледів її перед Різдвом на базарі, коли вона торгувала вудженим і була вбрана у вишитий байбарак та зелену хустку з червоними ружами й китицями. А по Великодні приїхав і забрав її від мами й неня, й вона дуже плакала, бо не хтіла за старшого, та неньо сказали їхати, бо тамті завезуть, що й сліду не стане.

Зені було дев’ятнадцять, і вона несамохіть оселилась у моїх мріях про сестричку. Позаяк на неї чигали страшні “тамті”, я мала її гаразд пильнувати.

Іноді Зеня згадувала про мою присутність. Тоді вона питала, чи я ровером, давала полотняну торбинку із зав’язаними у кутик грошима й загадувала купити сірники, мило чи – найчастіше – тушонку та макарони, з яких варила Павлові зупу. Я мчала лісапєтом на протилежний край села, до крамниці, де хазяйнував хворобливий москалик Мішенька-магазинщик, хутенько скуплялась і чимдуж летіла у зворотному напрямі. Моє маленьке серце розпирали відчуття свободи, відомої лише тим, хто в дитинстві ганяв лісапєтом, і своєї, бодай хвилинної, значущості в Зениному житті.

Одного разу я щось дуже швидко повернулася. Припнула лісапєта до паркана, який от-от мав упасти, стоячи до колін у спориші та щириці, й хотіла була гукнути, мовляв, я вже тут. Аж почула, що Зеня співає.

Це не був її звичайний спів. Із її голосу повільно випростувалася незнана туга. Вона, як велетенське дерево, підпирала собою небо, а корінням сягала невідь у які глибини. Тепер я знаю, що так тужить приреченість, коли єдине, що ти можеш обрати, – це гідна смерть.

Йшли селом, йшли селом
партизани,
По землі українській, невільній
землі,
І у кожного зброя була
за плечами,
І у кожного – смуток і біль
на чолі...

Я впала у шпориш і щосили втиснулася в нього, здригаючись усім тільцем і намагаючись утамувати цю нестерпну, завелику для мене тугу.

Зненацька повз мене проскочив Павло. Виявляється, кричати можна пошепки: “Вар’ятко, вар’ятко! Ти всіх нас занапастиш!..”

Я думала, що він битиме Зеню, й зірвалася на рівні, аби вчепитися Павлові зубами в ногу. Але завмерла, побачивши, що він обіймає її, щосили притискаючи, наче хотів увібгати в себе, сховати від чогось невидимого й через те ще страшнішого...

Я тихцем узяла свій лісапєт, пильнуючи, щоб не зачепити дзвоника, і повела його, наче лоша, до самого двору.

Вдосвіта, випускаючи корівку до череди, бабуся бачила Павла і Зеню. Він ніс важкеньку валізу, а вона, не криючись, витирала сльози краєчком хустки. Зеленої, з червоними ружами й китицями.

Далі буде.

Літня школа гончарства

1 липня на базі Національного музею-заповідника українського гончарства стартувала Е-літня академія гончарства для харизматиків, романтиків, диваків і діячів. Це – школа, яка має на меті надати основні навички для оволодіння давнім українським ремеслом.

Після вимушеної трирічної паузи Музей-заповідник усе ж наважився водинадцяте провести навчальну сесію для тих, хто шукає глину в своєму житті, прагне нових знань і життєвих орієнтирів.

Цьогоріч у літній школі гончарства навчатимуться одинадцятеро учасниць з Полтави, Львова, Київщини, Дніпропетровщини, Закарпаття та Саудівської Аравії. Вони різні за віком і фахом, однак усіх їх об’єднує любов до національної культури, захоплення гончарством, бажання наповнити власний простір і світ навколо красою українського мистецтва.

За традицією, під час урочистої церемонії відкриття академії учасники освятили почин навчання свистом глиняних півників і віддали шану опішнянській землі, закопавши горщик із кашею. Символічно об’єднав “посвячених” у гончарську науку обряд глинопомазання, спільного гончарювання та розпалювання горна.

Упродовж трьох тижнів навчання учасниці здобуватимуть нові знання під наставництвом кураторів – Оксани Яценко, Наталі Кормелюк, Сергія Радька та Наталі Матвійчук. Майстер-класи, лекції, мистецькі зустрічі та презентації мають допомогти “академістам” глибше пізнати традиції українського гончарства і віднайти власний творчий шлях.

Жанна НЕВКРИТА,
інформаційна служба Національного музею гончарства
Фото **Тараса ПОШИВАЙЛА**

“Фестиваль став ще одним доказом порозуміння між нашими народами – українським і хорватським; засвідчив наші міцні зв’язки дружби”.

Барви солоспівів і танців у Рієці

Олександр БАЛАБКО,
голова журі конкурсу “Франкові зорі”, член журі вокального і танцювального конкурсів

Ось вже увосьме в гостинній хорватській Рієці проводиться фестиваль української культури. Донедавна він іменувався – пісні, музики, танцю та образотворчого мистецтва. Але оскільки цього року до нього доєднався ще й поетично-прозовий конкурс “Франкові зорі”, про який ми докладно розповідали у попередньому числі тижневика, то наступний, можливо, буде називатися Українським фестивалем слова, пісні, музики, танцю і образотворчого мистецтва. Бо ж на початку, як відомо, було слово. Утім, ініціативне, креативне, винахідливе і творчо наснажене українське культурно-просвітнє товариство “Дніпро”-Рієка з народною артисткою України Ольгою Камінською на чолі знайде влучне формулювання. Але це буде згодом, а я про фестиваль цьогорічний, який тривав 18-24 червня і проходив у двох містах – Ловрані і Рієці.

Гран-прі “Українських солоспівів у Рієці” присуджено гурту “Соловейки”

Ця вагома мистецька подія у країні була б неможливою без підтримки Ради з національних меншин Республіки Хорватія, що опікується більш як десятьма представниками діаспор різних народів. Тож і українці мають змогу вивчати рідну мову у загальноосвітніх школах . А щороку влаштовуються літні дитячі школи з вивчення української, які для родин діаспори відбуваються в Україні й Хорватії. Українська громада Хорватії, що теж долучилася до організації фестивалів у Рієці, видає українською низку часописів для дорослих і дітей. Приміром, “Вісник”, що виходить українською і хорватською, докладно розповідає про наш фестиваль, і ми з радістю отримали його примірники.

Звісно, головним змаганням у рамках фестивалю був і є конкурс “Українські солоспіви у Рієці”. Адже Ольга Камінська виконувала і виконує не лише арії з опер і оперет, а й українські народні пісні, твори сучасних композиторів старшого і молодшого поколінь, які завжди були близькі її серцю.

Цього року пісенний конкурс був позначений пошануванням пам’яті видатного незабутнього митця, народного артиста України, буковинця Мар’яна Гаденка, який доклав багато сил до становлення фестивалю. До Рієки приїхала як член журі вокалістів донька маестро – Тетяна Мар’янівна. І не сама, а з квартетом “Соловейки”. У його складі ми побачили вихованку народної артистки України Валентини Ковальської Ангеліну Половинку, що вже вкотре відвідує фестиваль, а цього року стала його ведучою, з чим чудово впоралася. Також – відому у Києві й Україні молоду співачку Анну-Марію Миронову, що нині – солістка славетного хору імені Григорія Верьовки. А ще – талановитих Анастасію Нечаєву з Вінниці та Аліну Нагуляк із Тернополя. Усі вони мали змогу виступити як солістки і в квартеті. Тож журі вирішило присудити кожній перші місця, а гран-прі “Українських солоспівів” – співучому гурту “Соловейки”, до складу якого входять ці чотири співачки. І досі звучить у серцях багатьох присутніх на конкурсі й гала-концерті бездоганно виконана “Музика моя” композитора Мар’яна Гаденка на слова Людмили Ільїної.

А для мене справжнім подарунком став виступ володарки першого місця, вихованки славетної Євгенії Мірошниченко Юлії Мох. Адже зазвучала арія з опери мого та Соломії Крушельницької улюбленого композитора Джакомо Пуччині! Усі його опери я переслухав у столичному театрі, окрім однієї – одноактної “Джані Скіккі”. Це була остання частини “Триптиху”, але перші дві – “Плащ” і “Сестра Анжеліка ”– не мають такої популярності у постановників. І сопрано Юлія Мох виконала арію Лауретти прекрасно! Щоправда, це було поза форматом конкурсу солоспівів, але виконавиця заспівала ще й українську народну в обробці Олександра Кошиця “На вулиці скрипка грає”. А на гала-концерті – “Вишиванку”. І це було блискуче! Тож порадившись, ми вирішили вручити Юлії спеціально виготовлений із кольорового скла приз “Баттерфляй” – розкриті крила метелика. Організатори вдячні Єлені Цетіні-Вуковіч і її чоловіку Йовіці, які виробили ці прекрасні нагороди. Таку, у вигляді книжки з написом “Frankovi zori”, мають і переможці нашого літературного конкурсу Вікторія та Іванко Шевелі з Переяслава. А ще ж кожен переможець отримав чудовий кубок з блискучого металу. Їх організатори замовили у Харкові! Кубки вироблялися в умовах постійного бомбардування і відсутності світла. А я на додачу подарував Юлії єдиний, про всяк випадок привезений з Києва, примірник роману “Кімоно для Баттерфляй. Із життя Соломії Крушельницької”. На запитання Ольги Камінської, куди Юлія повезе ці нагороди, вона відповіла, що до мами у Запоріжжя.

З’ясувалося, що Юлія з того краю, де минула більша частина мого дитинства, де я вперше написав замітку до вільнянської районної газети “Дніпровські вогні”. Із села Мокрянка, що ще ближче до Запоріжжя. Одними і тими самими стежками ходили. Там живе її мама, а моя там похована, там живуть мої племінники та їхні родини.

А через кілька днів, коли ми повернулися в Україну, світ сколихнула звістка про наш Вільнянськ: після атаки рашистів семеро загиблих, серед них – троє дітей. Але треба жити і творити в ім’я України, адже і цей фестиваль нашого мистецтва у Хорватії – один з вагомих внесків у нашу Перемогу на всіх фронтах. Учасники гала - концерту вшанували хвилиною мовчання пам’ять полеглих воїнів за волю України, був проведений аукціон на допомогу ЗСУ, у якому виставили свої твори учасники “Франкових зір”: мої книжки, лялька-мотанка Вікторії Шевель і акварелі Валентини Давиденко. З Валею ми були у журі всіх трьох конкурсів фестивалю.

Оскільки я причетний до нього другий рік поспіль, то було цікаво спостерігати, як змінилися учасники, що приїжджають на фестиваль з різних куточків Хорватії. Як і торік бездоганно виступив інструментальний камерний ансамбль українського культурно-просвітнього товариства “Галичина” із Карловаца під орудою члена журі вокалістів Владо Твардовського. Вони виконали романс “Надворі червоніє” і українську народну мелодію “Розпрягайте, хлопці, коней”. А як чудово грали чотири скрипки у складі квартету “Кобзар” – Загреб! Орест Шургот, Алісія Мудрик, Микола Гаврелюк і Лучія Лайон нагадали про нашого сучасника, великого композитора Мирослава Скорика його “Мелодією” і композицією “Народний танець”. Уже більше артистизму та розкутості продемонстрував дует Катерини Побочої та Любові Дубєнкиної, які приїхали із Карловаца і виконали народні пісні “Перелаз, перелаз” та “Ой чорна я си чорна”. А в танцювальному ревю, учасники представляли культурно-просвітні товариства, зауважте, з якою назвою: “Леся Українка” з Осієка, “Андрій Пеліх” із Шумече. “Україна” – Славонський Брод. Це було змагання не лише танцівниць – дітей і дорослих – а й хореографів – Валентини Хаустової й Віталія Клока, випускника славетного Київського хореографічного училища, який потрапив до Рієки, у театр опери та балету імені Івана Зайця, ще напередодні розпаду радянської імперії й продовжує утверджувати тут українську танцювальну культуру. Наведу лише назви танців – “Віночок”, “Ми – українці”, “Український танець”, “Дівочі зустрічі”, “Волинська полька”, “Наш прапор жовто-блакитний”. Полонив журі й глядачів сольний виступ Вероніки Влащук з танцем з хусткою “Спогад”. Вона представляла керований Валентиною Хаустовою ансамбль “La-La Dance” УКПТ “ Дніпро”-Рієка...

Олександр Балабко і Юлія Мох – володарка спеціального призу “Баттерфляй”

А в гала-концерті, що відбувся завершального дня фестивалю, 23 червня, взяли участь переможці трьох конкурсів і запрошені учасники. Чудово виступили володарі гран-прі “Франкових зір” Іванко та Вікторія Шевелі. Бурхливими оплесками зустрічала переповнена зала кожен виступ Закарпатського академічного народного хору під орудою Наталії Петій-Потапчук. А у фіналі концерту хор із солістками – заслуженою артисткою України Яною Садварій та Ольгою Свидою – почали співати безсмертну “Червону калину”. І “А ми тую червону калину підіймемо...” підхопили організаторка фестивалю, народна артистка України Ольга Камінська, заслужена артистка України Ірина Персанова та володарки перших місць Сніжана Коверга та Юлія Мох. До них долучилася вся велика зала прекрасного осередку культури, де щороку проходять Українські фестивалі – Трсатської публічної бібліотеки.

Світлина, яка нагадуватиме про VIII Український фестиваль пісні, музики, танцю і художнього мистецтва

Від редакції. Цією публікацією ми завершуємо творчий звіт про VIII Український фестиваль пісні, музики, танцю і художнього мистецтва, який проходив у хорватських містах Ловран і Рієка з 19 по 23 червня за організації УКПТ “Дніпро”-Рієка (Хорватія) і за фінансової підтримки Ради національних меншин у Республіці Хорватія. Він став знаковою подією у презентації української культури, яку плекає українська громада, будучи за межами рідної землі; він став ще одним доказом порозуміння між нашими народами – українським і хорватським; він засвідчив наші міцні зв’язки дружби і взаємопідтримки; він дав надію на наступну зустріч на березі прекрасної Адріатики; він зміцнив нашу віру у вільну й щасливу Україну! Дякуємо натхненникам і організаторам Фестивалю – панству Віктору та Ользі Камінським. Тижневик Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка “Слово Просвіти” з радістю і наснагою співпрацюватиме з вами і в майбутньому!

Ловран – Рієка – Київ

Вижити в окупації

У Київському академічному драматичному театрі на Подолі продовжують активно пропагувати сучасну українську драматургію. Нещодавно тут поставили виставу “Молочайник” за п’єсою Оксани Гриценко.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото **Едуарда МЕЖУЛА**

Напевно, мало хто з глядачів відповість на запитання, хто такий Молочайник. А насправді українські степи бережуть куди більше таємниць і скарбів, ніж стиглі помідори. І в надзвичайні часи кожна жінка може стати відьмою, покликати на захист міфічного монстра трав’яного моря. Бо якщо жінка щось насправді хоче – то вона може все. Принаймні так стверджують творці нової вистави.

– Після початку повномасштабного вторгнення з’явилося багато нових тем, нових трагедій, нових перемог, – розповіла авторка п’єси **Оксана Гриценко.** – Це вторгнення стало шоком для всієї України і для українських драматургів зокрема. Хтось був змушений виїхати з України, хтось залишився тут, хтось пішов служити у ЗСУ. Звісно, все це відбилося на творах, які ми писали і пишемо.

Поштовхом до написання п’єси “Молочайник” стала окупація Херсонщини. Це регіон, з якого я сама родом, і ці події стали для мене травматичним досвідом. Хотіла передати, як живуть люди в окупації, як вони справляються з цією ситуацією. Як знаходять різні способи вижити і боротися. Брала інтерв’ю в людей, які виїхали з окупації. Зібрала досить багато матеріалу, бо хотіла якомога достовірніше показати те, що там відбувалося. Я розуміла, що все це можуть прочитати або побачити люди, які самі були в окупації, тому дуже переживала, аби цей матеріал був достовірним, реалістичним. Щоб люди упізнавали себе.

Також шукала щось, щоб підходило для моєї п’єси, в українській міфології. Прочитала декілька книг, але так нічого підходящого і не знайшла. Врешті надихнулася образом Голема. Легенду про нього придумали празькі євреї у XVII столітті. За цією легендою Голем був монстром, створеним із глини, який захищав єврейську громаду від погромів. На цій основі я створила образ Молочайника. Це демон, який створений з бур’яну молочаю і захищає українців в окупації.

Пишу різні п’єси. Перша “Саньок” була майже повністю створена на документальній основі. Там досить похмурий сюжет. А от “Молочайник” попри те, що це історія про війну, мабуть, одна з моїх найліричніших та найоптимістичніших п’єс.

Працювала над цим твором майже дев’ять місяців. Робила це у вільний час, під час відпусток. А часу було мало. Оскільки я працюю журналісткою, висвітлюю війну, то я часто їздила в зону бойових дій. Особливо багато такої роботи було у 2022 році.

Для мене в роботі над п’єсою було головним питання – чому люди залишаються жити в окупації попри всі ті ризики, що існують? Я маю на увазі проукраїнськи налаштованих людей. Що їх тримає, як вони можуть там виживати? Ці запитання змушували мене працювати, аби самій знайти на них відповіді, чи хоча б спробувати це зробити. І також хотілося поставити ці питання перед глядачем.

Режисер Ігор Матіїв побачив мій текст ще минулого літа. Зателефонував і запитав, чи не проти я, аби він поставив за ним виставу. Звісно, я погодилася. Минув певний час, поки постановку затвердили і почалася робота.

Я була на деяких репетиціях у Театрі на Подолі. Виникали запитання до мене як авторки від акторок та режисера, намагалася дати на них відповіді. Мені сподобалися обидві вистави за “Молочайником” (першу поставив Євгеній Резніченко в Одеському театрі юного глядача). Вони такі різні.

Вистава у Театрі на Подолі вийшла елегантна. Оскільки це камерна сцена, то виконавиці знаходяться дуже близько і ти можеш бачити всі емоції на їхніх обличчях. Героїні говорять тихо, але все добре чуєш. Таке враження, наче сидиш на кухні в сусідів та слухаєш їхні розмови. При цьому було багато метафоричних, образних речей. Мені це дуже сподобалося. Улюблена сцена – смерть бабусі. Виглядає піднесено і щемко.

А в одеській постановці було цікаве рішення з рухливою сценою, з розмовою мами з помідорами. Також режисер вдало використав мультиплікацію.

Хотілося б ще попрацювати з Ігорем Матіївим і Театром на Подолі. Вважаю, що у нас склалася хороша співпраця. Дещо говорили про можливі подальші спільні плани.

До речі, зовсім нещодавно у Львівському театрі Лесі Українки відбулася прем’єра вистави “Дочки”. Теж за моєю п’єсою “Молочайник”, яку поставила Ольга Тарутя-Прасолова. Їздила до Львова на прем’єру. Вистава дуже сподобалася своєю тонкою іронією, лаконічністю, музикою та пластикою.

Зараз паралельно працюю над кількома новими текстами. Одна з тем – про колаборантів. Інша – про кохання під час війни.

– З драматургією Оксани Гриценко я знайомий давно, – продовжив режисер-постановник вистави **Ігор Матіїв.** – У 2022 році ми зі студентами КНУКІМу робили читку її п’єси “Метаморфози”. Було цікаво прочитати її нову п’єсу “Молочайник” – прочитав на одному диханні. А для мене це найголовніше, коли твоя цікавість не падає, а зростає з кожною сценою. Зачепила і сама тема українців в окупації і подача, адже тут не лише драма, але й комедія та містика.

Художній керівник Театру на Подолі Богдан Бенюк відразу підтримав ідею постановки п’єси у Залі Ігоря Славинського. Однак вже були заплановані інші постановки, тому прем’єру вдалося зіграти лише в червні, хоча сам задум виник ще минулого року.

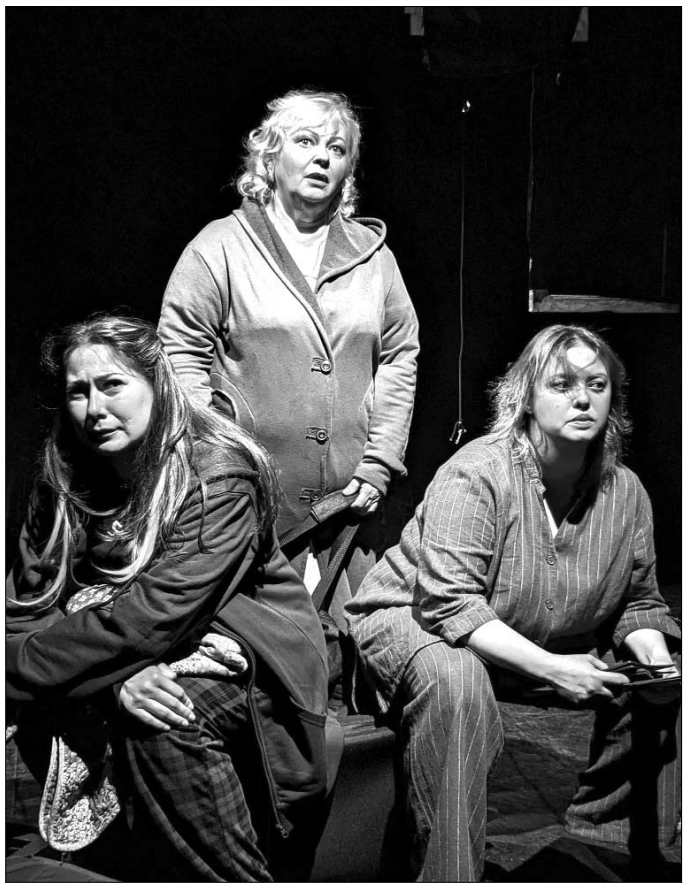

Працювали над виставою три місяці. Ми багато читали і дивилися про людей, які живуть в окупації. Одна з акторок під час репетицій постійно плакала. Для неї ця тема болюча. Зрештою ми усі плакали, бо ця тема насправді жива для кожного з нас.

У нашому театрі є люди, які були в окупації або втікали від неї. Це все про нас. Часто виникали дискусії, як сприймати вчинок вчительки, яка боїться за свою сім’ю, тому укладає угоду з окупантами, що вона буде працювати в російській школі. Як оцінити цей вчинок, давати чи не давати йому моральну оцінку? Після звільнення цієї території її дії оцінювали б як колаборацію. А з іншого боку вона рятує родину та школу. За її словами, якщо не буде школи, то й село вимре.

Війна поділила все на біле і чорне. Є ворог і є ми. А людям доводиться приймати дуже непрості рішення. І ми не знаємо, які з них правильні. Напевно, майбутнє покаже.

Виконавців обрав сам. З кожною актрисою працював раніше. У нас два склади, це справжній жіночий калейдоскоп. І коли всі починають говорити одночасно, то доводиться говорити голосніше всіх *(усміхається)*.

Для режисера актори – це як його діти. Як можна когось виділяти? Кожен на своєму місці. Звісно, в когось це виходить точніше. Але це вже технічні моменти. Зрештою вистава народжується з глядачами.

З художницею Анною Шкрогаль у попередніх роботах працювали разом лише над костюмами. А цього разу вона вперше ще й авторка сценографії. Коли прочитав п’єсу, то в мене вже з’явилося рішення. Я запропонував його художниці. Ми вже навіть зробили макет. А потім Анна запропонувала мені зовсім інше рішення, яке ви й побачили. Якщо розумію, що хтось придумав ліпше, то завжди погоджуюся на такий варіант. Дуже радий, що вона знайшла метафоричне образне втілення місця, яке поза часом та простором.

Анна відразу говорила, що їй хочеться передати, наскільки крихке життя в героїв. Вікна перші страждають від вибухів. А люди також тендітні, вони найменш захищені з усіх живих істот на планеті. Художниця прагнула передати це враження, і мені здається, що їй вдалося.

Костюми повсякденні. Персонажі одягнуті в те, що мали на собі, коли почалася окупація. Звичайно, кожен герой має свій характер і костюми ці характери теж відображають.

Вистава тільки народилася. Вона ще буде рости, обростати нюансами. З’являтимуться нові акценти. Глядач теж коригуватиме виставу. Актори будуть розуміти, де треба витримати паузу, аби глядач відреагував, а де грати швидше, щоб не втрачати темпоритм.

Ніколи не буваю у повній мірі задоволений своєю роботою. Мені хочеться, щоб усе було ідеально. Думаю, що ще щось підкорегую. Після двадцятого показу зможу сказати: “Відпускаю цю роботу, я нею задоволений”.

Вже думаю над новим проєктом. Це має бути трагікомедія на трьох акторів про життя дуже відомої людини. Про те, як вона всього досягла й чим пожертвувала заради успіху. Це п’єса закордонного автора, ім’я скоро дізнаєтесь. Сподіваюся на прем’єру в цьому році.

– Знаю, що режисер Ігор Матіїв прочитав багато різноманітних текстів і саме ця п’єса йому сподобалася, — завершила розмову заслужена артистка України, виконавиця ролі Мами **Лариса Трояновська**. – Коли погодив із керівництвом театру постановку, то запропонував цю роль.

Мені також дуже сподобався текст цього твору. Але було дуже страшно, що люди, про яких ми будемо говорити, зараз в окупації. Не буду приховувати, що спочатку навіть думала відмовитися від цієї ролі. Було непросто починати. Розумію, що актор не обов’язково повинен бути в усіх тих обставинах, в яких був його персонаж. Допоміг сам текст п’єси, який написаний дуже розумно і вправно.

Познайомилася з двома жінками, які пережили окупацію на Херсонщині. Запросила їх на виставу зі страхом і трепетом. Боялася їхньої оцінки навіть більше, ніж журналістів, які прийшли на цей показ. Жінки вийшли з вистави окрилені, зі вдячними словами. У них було таке відчуття, що ті, кого вони побачили на сцені, вийшли з тих сіл, які їм відомі.

Особисто для мене це дуже болюча тема. У мене багато друзів у Херсонській області. Зокрема, у Скадовську, де любила відпочивати. Люблю острів Джарилгач, Асканію Нову. Розумію, що вороги знищують нашу землю, знущаються над усім тим, що ми любимо.

Завжди подумки звертаюся до образу моєї подруги, яка жила під Скадовськом. Зараз її рідне село в окупації. Також пригадую часті поїздки на фестивалі до Херсонської області. Всі ці спогади допомогли під час роботи над виставою.

Жінка, образ якої втілюю на сцені, напевне відрізняється від мене. Не знаю, чи я б наважилася залишитися в окупованому селі. Думаю, що ця жінка краща за мене, сильніша, мабуть, розумніша.

Звісно, вклала і якісь власні риси. Це любов до землі. У мене є дача, де саджаю помідори. У мене хвора мати, так само, як і в моєї героїні. А коли почалася широкомасштабна війна, то був живий нерухомий тато. У перші дні не знали, що робити, як лікувати старих людей, як їх підтримувати. Слава Богу, Київ протримався і я теж все це витримала. Дуже багато збігів – і людських, і за характерами.

Пригадую одну з попередніх постановок. Після того, як та вистава йшла вже три роки, мій партнер сказав: “Знаєш, ти права. Ця вистава не про соціальну справедливість, вона про любов”.

Мабуть, ми будемо ще довго розмірковувати над тим, про що вистава “Молочайник”. А я думаю, що вона про любов – любов до землі, дітей, городу, всього того, що нас оточує. В умінні моєї героїні любити до такої міри, що вона змогла залишитися серед ворогів, аби оберігати цю землю.

“Весь світ у тобі зав’язався шляхами,
і ти — його центр! Його вісь і плече”.
Павло Мовчан

Міністерство культури та інформаційної політики України
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка
Національна музична академія

19.07.2024 р.
м. Київ

“Наділи мене, Боже, судьбою”

До 85-річчя поета та громадського діяча, лавреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка

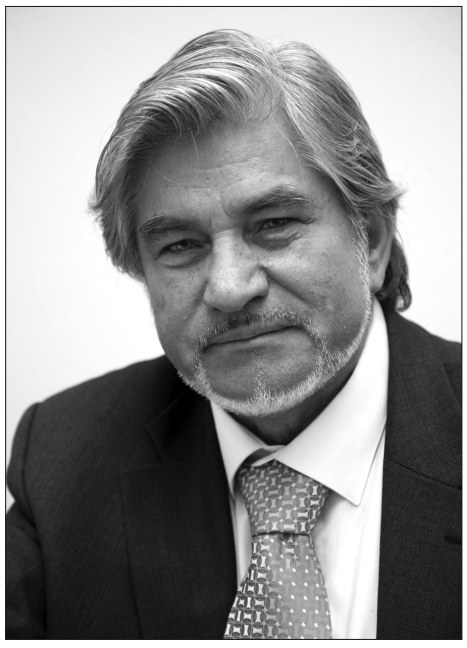

ПАВЛА МОВЧАНА

У літературно-мистецькому дійстві беруть участь **Камерний хор “Київ”**, народний артист України, лавреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка **Тарас Компаніченко** та **гурт “Хорея Козацька”**, народний артист України, скрипаль **Кирило Стеценко**, народна артистка України **Євгенія Басалаєва** (фортепіано), народний артист України **Олександр Василенко**, заслужена артистка України, композиторка і співачка **Анжела Ярмолюк**, заслужена артистка України **Тетяна Негрій**, **квартет “Мавки”** Національної музичної академії та інші.

Початок о 17:00

Адреса: Київ, вул. Архітектора Городецького, 1-3/11

Вхід вільний і бажаний

СЛОВО Просвіти
ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ КБ "ПРИВАТБАНК" (ЄДРПОУ банку 14360570, код банку 305299) відкрито рахунок: № UA263052990000026004036804116; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Ігор ЗОЦ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)
Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

9 786177 234219

24027
4 820095 780016